

Gildebrief

De jaargang no. 1

Maart 2004

DE Gildebrief

DE Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde Vrijwillige Molenaars (GVM). Het blad verschijnt vier keer per jaar en wel in de maanden maart, juni, september en december. De oplage is 2200 stuks.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor de inhoud van het blad, met uitzondering van de artikelen van het bestuur van het GVM. De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst, maar zij behoudt zich het recht voor artikelen niet, gedeeltelijk of gewijzigd te plaatsen.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen, die gelieerd zijn aan 'de molenwereld', bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Advertentietarieven zijn op het redactieadres verkrijgbaar.

Bestuur van het GVM

H.C. (Hein) Steinz, Voorzitter en PR.
Dorpsweg 94
8051 XW Hattem, tel. 038-4445446
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

M. (Mark) Dwarswaard, secretaris en examens
Hogeweg 91 5751 KX Deurne, tel. 0493-310232 of 06-22937601 bestuur@vrijwilligemolenaars.nl

W.H. (Wouter) de Wekker, Penningmeester
Hinkenkamp 43 7963 DD Ruinen tel. 0522-472545
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

A. (Andreas) de Vos, contacten met afdelingen
Meijersloot 35
1831 EB Koedijk, tel. 072-5617648.
Afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

P.A.M. (Petro) van Doorne, opleidingen
Steenakker 44
6651 JE Druten, tel. 0487-515643
opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

P.J.M. (John) Houben, Arbo en Haccp.
Korhoenderveld 89, 5431 HC, Cuyk, tel. 0485-320994
arbo@vrijwilligemolenaars.nl

J.G.J. (Joyce) Beneker (Biotoop)
Skagerak 352, 2133 DX Hoofddorp, tel. 023-563193
biotoop@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator

A.(Bert) van Uffelen. Examencoördinator
Bittervoorn 20 7908 VH Hoozevee, tel.0528-271991
examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Ledenadministratie

B.A. (Boudewijn) van Weel
Nwe Bussummerweg 92 1272 CK Huizen, tel 035-5251695
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Rekeningnummer GVM

Postbank (giro) 2144780 ten name van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Ruinen

Steunpunt Molenbiotoop:

De Hollandsche Molen (E-mail adres DHM@molens.nl)
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam, tel 020-6238703
telefax 020-6383319

Gildeverzekeringen

Contactpersoon: J. (Jan) van Loenen
Arendshorst 34 3772 RV Barneveld, tel 0342-400630
verzekeringen@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

Contactpersoon L.J. Tiggelman
Livius 7, 3962 KD Wijk bij Duurstede tel. 0343-575684

Redactie Gildebrief

T. (Thijs) van Hoof, W.(Willem) Hurkmans, G.J. (Gerrit) Pouw,
H.C. (Hein) Steinz.

Redactieadres

W. (Willem) Hurkmans, Leliestraat 132
8012 BV Zwolle, tel 038-4214674
redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Gilde verzendingen

H.P.A.(Hub) van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9 5018 EA Tilburg, tel. 013-5362100
verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

IN DIT NUMMER

pagina

Uitnodiging ledenvergadering	1
Jaarverslag 2003	1
Toelichting 2002	3
Verlies en winstrekening over 2002	4
Balans per 31 december 2002	5
Verlies en winstrekening over 2003	6
Balans per 31 december 2003	7
Meerjarenbegroting 2004-2006	8
Verzekeringsperikelen	9
Een vierslags krukas	10
Van molenaars voor molenaars	14
Nieuws van de werkgroep Bliksemafleidercontrole	15
Op reis met Gijs	
een zoektocht naar molens en hun verhaal (9)	16
Evert Smit- biotoopprijs 2003 voor gemeente Montfoort	19
Westlandse Molendag	20
Kleine berichten	22
Het Interreg III-project 'Ruimte voor molens'	26

Voorblad: Limburg het land van de watermolens. Een goed voorbeeld daar van is de Geulhemermolen te Geul/Berg, staande op de Geul. Prachtig gelegen in het diep uitgesleten Geuldal, geheel nieuw opgetrokken in 1840.

Achterblad: Een niet zo bekende is de Carolus Houben molen te Munstergeleen. Een turbinemolen staande op de Geleenbeek. Een watermolen op die plaats wordt reeds genoemd in 1287.

Kopij voor het volgende nummer moet vóór

1 mei 2004

in het bezit zijn van de redactie

Allerhande informatie via onze website:

www.vrijwilligemolenaars.nl

Uitnodiging voor de ledenvergadering 2004, 3 April a.s

Hallo allemaal,

Hierbij wil ik jullie uitnodigen voor de ledenvergadering 2004 van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, die op zaterdag 3 april a.s. gehouden zal worden op het oude, vertrouwde adres; Hotel Haarhuis, tegenover het station in Arnhem.

We beginnen om 10.30 uur

Op het programma staat voor 's morgens:

1. opening door de voorzitter
2. bestuursmededelingen
3. vaststellen van de notulen van de ledenvergadering van vorig jaar
4. jaarverslag 2003 van de secretaris, opgenomen in deze Gildebrief
5. Contributieverhoging i.v.m. verzekeringsperikelen met € 1,50.
6. financieel verslag 2003 van de penningmeester, eveneens opgenomen in deze Gildebrief
7. verslag van de kascommissie
8. benoeming van de kascommissie en reservekascommissie
9. bestuursmutaties Hein Steinz en Petro van Doorne zijn aftredend, maar stellen zich herkiesbaar. Tegenkandidaten kunnen zich tot uiterlijk 31 maart a.s. schriftelijk of per e-mail melden bij het bestuur; secretaris@vrijwilligemolenaars.nl Hogeweg 91, 5751 KX Deurne. Mark Dwarswaard zal op 3 april het bestuur vroegtijdig verlaten. Het bestuur is verheugd dat John Houben, al bestuurslid, de functie van secretaris op zich wil nemen. Voor versterking van het Gildebestuur is het bestuur nog op zoek naar een bestuurslid. Kandidaten kunnen zich schriftelijk of per e-mail melden bij het bestuur, zie hierboven

10. rondvraag

Lunchpauze van 12.30 - 13.30 uur

Molens grondstoffen en verf

's middags zullen twee Zaankanters een inleiding verzorgen over hun specifieke industriemolens, te weten: Piet Kempenaar die bijna alle geheimen van het malen en verwerken van grondstoffen voor verven gaat onthullen en daarbij uiteraard verfmolen "De Kat" de revue laat passeren.

Zeer leerzaam! (13.30 - 15.00 uur).

Molens en papier

En Arie Butterman, die ons van alles zal vertellen over hoe in papiermolen "De Schoolmeester" het papier wordt vervaardigd (16.00 - ca. 16.45 uur).

Arbo

Tussen de inleidingen van deze twee heren zal Hay Jansen zijn verhaal over Arbo en Arbo-ondersteuning voor de leden houden, hierover is al eerder in de Gildebrief een en ander gepubliceerd (15.15 - ca. 16.00 uur, met een kwartier pauze vooraf).

Julie aanwezigheid zal zeer op prijs worden gesteld en we hopen dan ook op jullie komst, het bestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Je vindt Hotel Haarhuis tegenover station Arnhem, Stationsplein 1 te Arnhem, tel. (026) 44 72 44 1

In de nabijheid van het hotel zijn parkeergarages gelegen.

Het Bestuur

HET JAARVERSLAG 2003

Het bestuur

Sinds de bijzondere ledenvergadering in het Nederlands Openluchtmuseum op 5 april 2003 bestaat het bestuur uit Hein Steinz, die tot voorzitter werd benoemd, Mark Dwarswaard (secretaris), Wouter de Wekker, die in het bestuur gekomen is om de functie van penningmeester op zich te nemen, Joyce Beneker, ook in het bestuur gekomen (biotoop), Petro van Doorne, John Houben, eveneens in het bestuur gekomen (Arbo en hygiëne) en Andreas de Vos.

Gerard Sturkenboom en Bert van Uffelen namen afscheid van het Gildebestuur. Bert blijft het Gilde ondersteunen als Examencoördinator. Gerard blijft in de werk-

groep Watermolenaarsopleiding en als instructeur actief voor het Gilde. Gerard werd overigens blij verrast op de ledenvergadering, aangezien de ledenvergadering hem massaal het erelidmaatschap toewenste.

Ook Boudewijn van Weel van de ledenadministratie (op dat moment op de fiets naar Santiago de Compostella) mag zich tegenwoordig erelid noemen.

Het nieuwe bestuur heeft weer maandelijks vergaderd en sinds juni gebeurt dat in Hoogland (nabij Amersfoort).

Ledenbestand

Zoals ieder jaar, ook nu weer stipt de gegevens van de

Ledenbestand GVM		2003	+ / -	2002	2001	2000
Geslaagde leden	- windmolen	934	+3	931	908	871
	- watermolen	26		26	12	10
Leden in opleiding	- windmolen	743	+24	719	755	775
	- watermolen	40	+4	36	42	35
Donateurs		31	-1	32	36	5
Speciale donateurs		113	-12	125	128	135
Instructeur-vakmolenaars		21	-5	26	26	23
Buitengewone leden		36	+3	33	34	31
Ereleden		7	+2	5	5	5

ledenadministratie ontvangen. Na een dip zitten we nu toch weer in een wat stijgende lijn (de dip had ook te maken met een opschoning van het ledenbestand).

Dan nu de cijfers:

Per 1 januari 2004 heeft het Gilde 1928 leden (en dat zijn er netto 15 meer dan een jaar geleden).

Gildeverzekering

Op het moment van schrijven waren van Jan van Loenen nog geen gegevens binnen.

Gildebrief

Zoals we van ze gewend zijn heeft de redactie in het afgelopen jaar weer voor vier edities gezorgd.

Bestuursexcursie Limburg

Medio april was een delegatie van het Gildebestuur op bezoek bij de afdeling Limburg. Door afwezigheid van de secretaris en onze "vaste reporter" is er geen verslag van gedaan in de Gildebrief.

In deze watermolenrijke provincie kwam de opleiding van watermolenaars uiteraard uitgebreid aan de orde.

In 2004 wil het bestuur op bezoek bij de afdeling Utrecht-t Gooi die de Gildezaak altijd nauwlettend in de gaten houdt en het bestuur hierbij tot dienst is.

Ledenvergadering

In 2003 vond een bijzondere ledenvergadering plaats; nog in het kader van het 30-jarige jubileum zijn we een keer uitgeweken naar het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem, 5 april.

Een uitgebreid verslag hiervan is te lezen in Gildebrief no. 2 van vorig jaar.

Nationale Molen- en Gemalendag

Voor het derde jaar op rij is de Nationale Molen- en Gemalendag gehouden op de bekende 2e zaterdag in mei. Voor die mulders, die de molen aan een fietsroute hebben liggen, en/of veel publiciteit aan deze dag gegeven hebben was er weer volop belangstelling.

Examens

Hier is het allemaal om te doen.

Voorjaarsexamens:			
Windmolen	32 kandidaten	15 geslaagden	46,9 % (!)
Watermolen	1 kandidaat	1 kandidaat	100 %
Najaarsexamens:			
Windmolen	24 kandidaten	18 kandidaten	75,0 %
Watermolen	1 kandidaat	1 kandidaat	100 %
2003	58 kandidaten	35 kandidaten	60,3 %

Dat is dus wel heel teleurstellend en dan bedoel ik uiteraard de voorjaarsexamens; de najaarsexamens hebben een gemiddeld slagingspercentage. Maar 46,9 %...

Vergelijken we met voorgaande jaren:

2003	2002	2001	2000
60,3%	74,0 %	73,2%	76,3%

Hopelijk in 2004 beter!

Bliksemafleidercontrole

In 2003 is nieuwe meetapparatuur aangeschaft.

De nu nog verschillende meetrapporten van de controleurs zullen uniform gemaakt worden.

Het streven is dat eens per twee jaar de installateur (van de bliksemafleider) de installatie controleert, zodat in het tussenliggende jaar de Bliksemafleidercontrole van het Gilde een inspectie uitvoert. Bij deze tweede controle worden vaak nog veel fouten opgespoord.

In het afgelopen jaar werden 21 controles uitgevoerd, te weten: 5 in Groningen, 1 in Drenthe, 2 in Gelderland, 1 in Zeeland, 8 in Noord-Brabant en 4 in Limburg.

Onweert het nooit in de andere provincies?

Op de website is informatie te verkrijgen over het aanvragen van een bliksemafleidercontrole.

Momenteel zijn twee controleurs al aardig op leeftijd. Nieuwe mensen (met elektrotechnische achtergrond en kennis van NEN 1014) zijn welkom, Je kunt via de website met Leo Tigelman contact opnemen.

Publicaties

Behoudens de vier al genoemde edities van de Gildebrief bleef het stil aan dit front.

Inmiddels liggen al wel enkele hoofdstukken zo goed als drukklaar, dus dat belooft wat voor 2004.

Overleg met de RdMz

Zoals gebruikelijk is er weer een overleg geweest met dhr. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Iedereen heeft het financieel moeilijker, zo ook de RdMz. Van het Gilde wordt dan ook een grondige specificatie verwacht voor de subsidie (is inmiddels verzorgd).

Arbo

In samenwerking met de Hollandsche Molen is een map samengesteld waarmee moleneigenaren de (verplichte!) Risico-Inventarisatie en -evaluatie (RI&E) kunnen opstellen. Omdat de vrijwillige molenaars de gevaren in de molen kennen en zich bewust zijn van de monumentale status van de molen is het van belang dat deze vrijwillige molenaars zich bemoeien met het opstellen van de RI&E voor hun molen. Dit om onwerkbare en monument schadelijke situaties te voorkomen.

Op de Gildesite wordt hier aandacht aan besteed en zijn voorbeelden opgenomen van al gemaakte RI&E's.

Gildesite

Al enkele malen is de Gildesite genoemd. Deze wordt nog altijd veelvuldig bezocht. Er zijn plannen om de site uit te breiden om zo hulpmiddelen voor de afdelingen ter beschikking te stellen (alleen toegankelijk voor de afdelingen).

Eerst zullen deze stukken nog eens gecontroleerd worden of ze nog actueel zijn.

Contactdag

Op de gebruikelijke contactdag (deze keer in Hulshorst) zijn weer allerhande zaken aan de orde geweest met betrekking tot de opleiding en het examen. Ook hier is over de RI&E gesproken.

Hay Janssen heeft hier aan de Opleidingsraad (Gildebestuur, afdelingsbesturen en Examencommissie) een en ander uitgelegd.

De werkgroep Opleiding is inmiddels van start gegaan (dit is lang blijven liggen doordat Petro van Doorne het penningmeesterschap op zich genomen had na het wegvalen van Jos van der Bruggen en zo geen tijd overhield voor het opzetten van de werkgroep).

Binnen de Opleidingsraad is besloten om de gedeeltelijke herexamens (theorie of praktijk) af te schaffen. Wanneer men nu niet slaagt, is men gezakt en moet een volledig herexamen doen. Dit om onduidelijkheden over wat men nu wel en niet moet leren te voorkomen. Hierdoor zouden er maar drie examenmogelijkheden overblijven. Besloten is om die dan met één uit te breiden zodat een kandidaat nu één examen en drie (volledige) herexamens kan doen.

De Hollandsche Molen heeft deze maatregel momenteel in beraad.

Eerder al in de Gildebrief verschenen is de stroom regionale cadeaus die Leen Vellekoop in ontvangst mocht nemen namens de afdelingen, als dank voor al die jaren dat hij zich heeft ingezet voor de Examencommissie. Velen zijn door hem geëxamineerd (waaronder ikzelf), de kandidaten die op 31 oktober 2003 in Zuidzande examen hebben gedaan zijn de laatste geweest. Leen, bedankt!

Evert Smit-Biotoopprijs

In 2003 heeft het bestuur van Het Gilde van Vrijwillige

Molenaars de Evert Smitbiotoopprijs uitgereikt aan de Utrechtse gemeente Montfoort.

In het voorjaar kwam Stichting Molen De Valk met de aanvraag om de gemeente Montfoort te nomineren. Zo heeft de gemeente zich ingezet voor een acceptabele bouwhoogte van de naast de molen gebouwde supermarkt en hebben ze in het westen een behoorlijk aantal windvangers gekapt, zodat de windvang en de beleving van de molen er een stuk beter op geworden is. Ook wordt bij toekomstige plannen overleg met de mulders gepleegd.

Bij de uitreiking bleek de burgemeestersketting te bestaan uit allemaal molenrijen!

Wanneer iemand een goede kandidaat weet voor de prijs in 2004 kan die zich melden bij het Gildebestuur.

Secretaris

Ik ben nu drie jaar secretaris van het Gilde geweest. De laatste tijd neemt het werk (bij de baas) te veel tijd in beslag, waardoor ik me niet voldoende kan inzetten voor allerlei zaken binnen het Gilde.

Ik heb de boel tijdens de kerstvakantie eens goed overdacht en besloten te stoppen met het bestuurslidmaatschap. Dat is beter voor het Gilde en voor mezelf.

Hierbij wil ik iedereen danken voor de inzet en de steun aan mij, aan het Gildebestuur en aan het Gilde zelf.

Deurne, januari 2004

Mark Dwarswaard, secretaris.

Hou doe en bedankt!

Toelichting jaarverslag 2002

Met de presentatie van het financieel verslag 2002 op de jaarvergadering van 5 april 2003 is door de leden aan het bestuur verzocht in 2004 alsnog een balans en een winst- en verliesrekening over het boekjaar 2002 te presenteren.

Aan dit verzoek wordt met de presentatie van de onderstaande cijfers voldaan.

Toelichting 2002:

Het boekjaar 2002 kan worden afgesloten met een positief saldo van 14.254 euro, dat aan het weerstandsfonds kan worden toegevoegd.

De verklaring hiervoor is, dat ten opzichte van de begroting minder is uitgegeven aan het drukken van lesstof, minder is besteed aan de basiscursus en de begrootte kosten voor instructie/promotiemateriaal niet zijn benut.

Incidenteel hebben enkele uitgaven meer gekost dan begroot.

Een aantal posten op de balans over 2002 zijn afgeboekt en deze geeft nu een getrouwe en inzichtelijke weergave van de financiële situatie van het Gilde.

Het Gilde staat er financieel gezond voor.

- Uw nieuwe penningmeester heeft thans het genoegen u de onderstaande jaarcijfers te presenteren over het boekjaar 2003.

Toelichting 2003:

Het boekjaar 2003 kan worden afgesloten met een positief saldo van 2.204 euro, dat aan het weerstandsfonds zal worden toegevoegd.

Onder verwijzing naar de begroting 2004 en een door-

kijkje naar de begrotingen 2005 / 2006 kan worden opgemerkt, dat de bijdrage met uw goedkeuring jaarlijks structureel zal worden opgehoogd met 3 - 5%.

De werkgroep opleidingen is gestart met een project, dat de komende jaren -ook weer met een doorkijk naar 2005 en verder- een forse aanslag zal doen op onze financiële middelen.

Het weerstandsfonds zal daarvoor moeten worden benut.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg zal worden verzocht hierin te participeren met een subsidie. Zij stelt overigens aan het bestuur de eis, dat alleen projecten en projectmatig opgezette doelen van het Gilde voor subsidie in aanmerking zullen komen, voorzover deze een opleidingsdoel dienen.

Daarnaast moeten deze projecten voldoen aan de voorwaarden uit de subsidieverordening "Cultuuruitingen". Daarmede moet worden bereikt, dat de inkomsten en de uitgaven niet te ver van elkaar uit de pas lopen en er voor de Rijksdienst een reëler beeld ontstaat van de benodigde subsidie.

Vooruitblik:

Ook zullen dit jaar uit het weerstandsfonds de extra kosten, die voortvloeien uit de opstelling van onze verzekeraar en door het bestuur -onder voorwaarden- voor haar rekening worden genomen, moeten worden gedekt. Onderhandelingen zijn hierover gaande.

De uitkomsten van de balans 2003 spreken voor zichzelf en zijn een getrouwe weergave van bovenstaande.

Voor een toelichting op de resultaten van de verzekeringsportefeuille wordt verwezen naar het verslag van de coördinator verzekeringen Jan van Loenen.

VERLIES EN WINST REKENING OVER 2002

Ontvangsten:	Begroot 2002	Werkelijk 2002	Begroot 2003
Contributies	31.500	31.544	22.900
Verzekeringspremies	17.700	16.707	15.000
Ontvangen rente	680	606	500
Verkoop artikelen / entreegeld	6.350	6.856	4.250
Opbrengst advertenties	900	382	1.400
Subsidie RDMZ		12.511	
Fonds ongedekt risico		896	
	57.130	69.502	44.050
Uitgaven:	Begroot 2002	Werkelijk 2002	Begroot 2003
Vergaderkosten	1.600	1.549	3.335
Porto, verzendkosten	6.800	5.935	2.000
Drukwerk e.d.	17.000	11.432	14.670
Kantoorbehoeften	230	269	
Reiskosten	6.400	5.973	5.600
Ledenadministratie	100	77	
Contactdag	1.600	2.032	1.500
Bijdrage aan afdelingen	9.100	9.420	8.670
Collectieve WA verzekering	1.650		1.650
Doorbetaling verzekering	13.000	13.312	13.000
Telefoonkosten	225	204	
Kosten i.v.m. verzekering	900	1.403	
Representatiekosten	225	290	
Bliksemafleidercontroles	900	652	650
Kosten entrepakket (mappen)	960		500
Opleiding watermolenaars	230	108	100
Werkgroep opleidingen			750
Werkgroep biotoop			500
Basiscursus	9.100	600	1.000
Kosten betalingsverkeer	450	304	
Diversen	450	215	
PR kosten / instructeurs		674	500
Instructie promotiemateriaal	3.400		
Onderhoud Website	450	322	
Afschrijving promotiescherm		23	
Afschrijving computer en printer		454	
Jubileum 2003			3.500
Onttrekking weerstandsfonds			
	74.770	55.248,00	57.925
Resultaat: Verlies	-17.640		-13.875
Winst		14.254,00	
Saldo:	57.130	69.502,00	44.050

BALANS PER 31 DECEMBER 2002

Activa	31-12	1-1	Passiva	31-12	1-1
Duurzame middelen:			Schulden:		
Artikelen	1.361	1.361	Vooruitontv. Contributie	9.048	439
Materiaal bliksembeveiliging		46	Vooruitontv. Verzekeringen	11.299	6.171
Kantoormachines		456	Porti, verzendkosten		
Promotiescherm		23	Drukwerk e.d.		
			Reiskosten		
Liquide middelen:			Bijdrage aan afdelingen		
Girorekening	7.176	899	Contactdag		
Spaarrekeningen	22.353	7.396	Bliksemafleidercontroles		
Girorek. Verzekering	10.478	7.622	Kosten betalingsverkeer		
Spaarrek. Verzekering	9.458	5.021	Kosten HACCP		
			Instruktiemateriaal		205
Vorderingen:			Eigen vermogen:		
Opbrengst advertenties		252	Fonds ongedekt risico		896
			Biotoopfonds	5.445	4.585
Uitgeleende gelden:			Weerstandsfonds	26.243	11.989
Cursuscommissie	1.209	1.209			
	52.035	24.285		52.035	24.285

Hou streekeigenschappen in ere!

Marc Crins Molenzeilen

- ☛ *Nieuwe molenzeilen; diverse mogelijkheden.*
- ☛ *Reparaties van uw oude zeilen.*
- ☛ *Lui-matten*
- ☛ *Bil kussens (in zeildoek)*
- ☛ *Andere aanverwante artikelen*

Vraag vrijblijvend een offerte aan!

paardebloemstraat 28 -- 5953 GV Reuver
 tel.: (077) 474 80 33 -- fax: (077) 474 80 34
 gsm: (06) 20 94 98 05
www.molenzeilen.com

VERLIES EN WINST REKENING OVER 2003

Baten:	Begroot 2003	Werkelijk 2003	Begroot 2004
Contributies	22.900	32.064	32.000
Verzekeringspremies	15.000	18.400	19.000
Ontvangen rente	500	584	600
Verkoop artikelen / entreegeld	4.250	4.705	4.500
Opbrengst advertenties / giften	1.400	499	400
Subsidie RDMZ		13.614	
Fonds ongedekt risico			
Toevoeging uit weerstandsfonds		4.000	
	44.050	69.866	60.500
Lasten:			
	Begroot 2003	Werkelijk 2003	Begroot 2004
Vergaderkosten	3.335	5.545	2.500
Porto, verzendkosten	2.000	4.013	4.500
Drukwerk e.d.	14.670	14.883	15.285
Kantoorbehoeften		3.024	1.500
Reiskosten	5.600	8.122	7.000
Ledenadministratie		421	250
Contactdag	1.500	1.950	2.050
Bijdrage aan afdelingen	8.670	8.200	9.570**
Collectieve WA verzekering	1.650		
Doorbetaling verzekering	13.000	15.655	15.750
Telefoonkosten		50	
Kosten i.v.m. verzekering		1.765	1.800
Representatiekosten		28	
Bliksemafleidercontroles	650	381	400
Kosten entreepakket (mappen)	500	43	
Opleiding watermolenaars	100	150	
Werkgroep opleidingen	750	7.015	
Werkgroep biotoop		500	500
Basiscursus	1.000	100	1.000
Kosten betalingsverkeer		249	250
Diversen		2.096	1.500
PR kosten / instructeurs	500	151	200
Instructie promotiemateriaal			
Onderhoud Website		157	180
Afschrijving mappen basiscursus		829	1.000
Afschrijving meetapparatuur		600	
Onttrekking / toevoeging weerstandsfonds			
Jubileum 2003	3.500		
	57.925	67.662	73.000
** incl. nabetaling over 2003			
Resultaat: Verlies	-13.875		-12.500
Winst		2.204	
Saldo:	44.050	69.866	60.500

BALANS PER 31 DECEMBER 2003

Activa	31-12	1-1	Passiva	31-12	1-1
Duurzame middelen:			Schulden:		
Artikelen		1.361	Vooruitontv. Contributie	6.294	9.048
Materiaal bliksembeveiliging			Vooruitontv. Verzekeringen	12.120	11.299
Kantoor machines			Porti, verzendkosten		
Promotiescherm			Drukwerk e.d.		
Mappen basiscursus	1.000		Reiskosten		
Liquide middelen:			Bijdrage aan afdelingen		
Girorekening	8.079	7.176	Contactdag		
Kapitaalrekeningen	20.209	22.353	Bliksem afleidercontroles		
Girorek. Verzekering	12.158	10.478	Kosten betalingsverkeer		
Spaarrek. Verzekering	9.685	9.458	Kosten HACCP		
			Instructiemateriaal		
Vorderingen:			Eigen vermogen:		
Opbrengst advertenties			Fonds ongedekt risico		
			Biotoopfonds	5.479	5.445
Uitgeleende gelden:			Weerstandsfonds	28.447	26.243
Cursuscommissie	1.209	1.209			
	52.340	52.035		52.340	52.035

Zeilmakerij van Neerven bv

opgericht 1925

**van Neerven's
MOLENZEILEN
'N BEGRIP
VOOR DE MOLENAAR IN
NEDERLAND, BELGIE
EN DUITSLAND
IN KATOEN, WK77 EN
MARLON BOLUS ROOD**

**D.van Erpstraat 1
5341 AK OSS Nederland
Telefoon 0412-624028
Telefax 0412-627973**

MOLENSTENEN

Molensteenfabriek Van Vugt levert u naar keuze massieve maalstenen of stenen met een zachte uitslag. Ze worden vakkundig afgewerkt, prima gescherpt en goed onder de rij gebracht.

Wij kunnen u ook van dienst zijn met:

- ✓ nieuwe Duitse blauwe stenen;
- ✓ kunst- en sierstenen;
- ✓ het scherpen van molenstenen;
- ✓ deskundige informatie.

Bel voor inlichtingen vrijblijvend met:

**H.J.A van Vugt
Molensteenfabriek
Zomereik 10
5682 HH Best (NL)
Tel/Fax: (+31) (0) 499-395454**

MEERJARENBEGROTING Gilde van Vrijwillig Molenaars 2004 - 2006

inkomsten:		begroot 2004	begroot 2005	begroot 2006
contributie		32000	32750	33250
verzekeringspremies		19000	19500	19750
ontvangen rente		600	600	600
entreegeld/ verk.artikelen/ hyg.code		4500	4500	4500
opbrengsten advertenties		400	500	500
subsidie RDMZ				
overige subsidies en giften				
toevoeging uit weerstandsfonds		4000		
inkomsten totaal:		60500	57850	58600
uitgaven:				
Vergaderkosten	75	2500	2750	2750
Porto/ verzendkosten	50	4500	4600	4600
Drukwerk Gildebrief e.d.	75	15285	15500	15500
Kantoorbehoeften		1500	2500	2500
Reiskosten		7000	7500	7500
Ledenadministratie		250	250	250
Contactdag	100	2050	2250	2250
Bijdrage aan de afdelingen	75	9570	9550	9550
Collectieve WA verzekering	50		1700	1700
Doorbetaling verzekering		15750	15000	15000
Kosten ivm verzekering		1800	1800	1800
Telefoonkosten				
Representatiekosten			50	50
Bliksemafleidercontrole		400	450	450
Kosten entrepakket	100			
Watermolenaarscursus	100	150	200	200
wergroep opleidingen	100	7015	7800	7800
wergroep biotoop	50	500	500	500
Basiscursus	100	1000	1000	1000
Kosten betalingsverkeer		250	300	300
Diversen		1500	1500	1500
PR kosten		200		
Instruktiemateriaal	100	200	200	
Onderhouden website		180	200	200
Afschrijving mappen basiscursus		1000	800	800
Afschrijving meetapparatuur		600	600	600
onttrekking / toevoeging weerstandsfonds				
Jubiläum 2007	100			
uitgaven totaal:		73000	77000	77000

Verzekeringsperikelen

Belangrijke mededeling over de aansprakelijkheidsverzekering(en) voor de leden van het Gilde.

Eerst een stukje historie, maar niet over molens. Zoals ieder lid bekend moet zijn heeft het GVM al vanaf de oprichting een collectieve Aansprakelijkheids- (lees: WA-)verzekering voor alle actieve leden afgesloten. Deze is bedoeld als vangnet voor de actieve geslaagde leden en de leden in opleiding, die onder verantwoording van een geslaagd lid op een molen werkzaam zijn. Als bij deze werkzaamheden door hun schuld schade aan derden wordt veroorzaakt, kan het zijn dat de eigen - lees persoonlijke - aansprakelijkheidsverzekering of die van de molenstichting of gemeente voor die werkzaamheden

geen dekking verleent. In dat geval biedt de WA-verzekering van het GVM een belangrijke rugdekking voor de vrijwillig molenaar.

Omdat op deze algemene WA-verzekering de door schuld van de molenaar veroorzaakte schade aan de molen zelf niet is verzekerd, ontstond jaren geleden de behoefte aan een aanvullende verzekering hiervoor. Deze werd na lang zoeken door vertegenwoordigers van de Vrienden van de Gelderse Molen gevonden bij Centraal Beheer, de enige verzekeraar, die hierin wilde deelnemen en waaruit na onderhandelingen de WA-plus verzekering ontstond, waarbij deelname door het betalen van een premie openstond voor alle actieve leden (ook die in opleiding).

VERZEKERINGEN 2003

		Girorekening	Spaarrekening	Kapitaalrekening	Totaal	Begroot 2004
	Saldo 01-01-2003	€ 10,478.16	€ 79.67	€ 9,377.95	€ 19,935.78	
inkomsten:						
ongevallen premie 2003	€ 2,995.80				€ 19,000.00	
ongevallen premie 2004	€ 4,719.00					
WA+ premie 2003	€ 3,970.20					
WA+ premie 2004	€ 7,401.30					
contributie 2003/2004	€ 94.00					
rente			€ 3.71	€ 223.26		
diversen						
	Subsaldo	€ 19,180.30	€ 3.71	€ 223.26		€ 19,000.00
uitgaven:						
premie WA/WA+ verzekering 2003		€ 9,274.11			€ 15,750.00	
naverrekening WA/WA+ verzekering 2002/2003		€ 689.22				
aanv. Premie WA verzekering						
premie ongevallenverzekering 2003		€ 5,159.27				
naverrekening ongevallen- verzekering 2002/2003		€ 532.56				
naverrekening ongevallen- verzekering						
verrekening contributie		€ 80.00				
kosten		€ 1,765.47				€ 1,800.00
	Subsaldo	€ 17,500.63	€ -	€ -		€ 17,550.00
overboekingen:						
van kapitaalrekening		€ -				
naar kapitaalrekening		€ -				
	Saldo 31-12-2003	€ 12,157.83	€ 83.38	€ 9,601.21	€ 21,842.42	€ 1,450.00

Nu is de afgelopen jaren regelmatig hierop bij schade een beroep gedaan, zowel het WA-deel, als het WA-plus deel van de verzekering. Centraal Beheer heeft reeds in het verleden een eigen risico ingesteld van (voorheen f 250,00) € 113,45. Dit eigen risico werd niet ten laste van de molenaar gelegd, maar werd indien nodig door het GVM uit een hiervoor opgebouwd fonds betaald. De leden zijn dan ook persoonlijk volledig afgedekt in geval er schade door hun schuld bij de werkzaamheden als vrijwillig molenaar ontstaat.

De verzekeraar heeft gemeend, dat er te vaak een beroep op de verzekering werd gedaan, en heeft het GVM een aanzienlijk verplicht eigen risico van € 2.500,00 opgelegd. Na enige onderhandeling is dit voor het jaar 2004 teruggebracht naar € 1.000,00, evengoed nog een aanzienlijk bedrag, en dit zal in 2005 alsnog worden verhoogd naar € 2.500,00.

Omdat het opgebouwde eigen risicofonds vanuit het verleden tot een redelijk bedrag is uitgegroeid zal het GVM dit jaar het bij schade zelf op tafel te leggen eigen risico nog wel kunnen dragen. Dit jaar zal worden nagedacht hoe wij een oplossing kunnen zoeken voor de dekking van het hoge eigen risico, waarbij voorop zal moeten blijven staan, dat vrijwilligers in geval van schade hier niet zelf voor moeten opdraaien. Wel zal aan een verhoging van de te betalen premie niet zijn te ontkomen.

Jan van Loenen
verzekeringssecretariaat

Voorstel:

Onder verwijzing naar bovenstaande mededeling van Jan van Loenen ziet het bestuur zich genoodzaakt om de ledenvergadering een contributieverhoging voor te stellen van € 1,50 (verdere toelichting tijdens de vergadering).

Een vierslags krukas

Paltrok De Eenhoorn wat nader bekeken

Door Jos van Schooten, vrijwillig molenaar op De Eenhoorn.

Met het volgende artikel wil ik wat dieper ingaan op een naar mijn indruk vergeten onderdeel van de paltrok, en wel die van de Eenhoorn in het bijzonder. Namelijk de krukas. Wat gaf de reden tot het opstellen van dit artikel?

Een citaat uit het provinciaal molenboek: Molens in Noord-Holland gaf de aanleiding.

Constructie:

...De Eenhoorn is een wat uitzonderlijke paltrok, omdat hij oorspronkelijk was uitgerust met vier in plaats van de gebruikelijke drie zaagramen. Daarom heeft hij, van voor naar achter gezien, ook een wat grote breedte. Later is het achterste zaagraam weggemaakt om het vervolgens horizontaal op de zolder te laten meedraaien als pompraam, met een gewichtsbalk met keien erin ter verzwaring. Dit moest wel, want een molen met een vierslags krukas zou niet in balans zijn en bij weinig wind niet op gang komen. De paltrokken die als wagenschotzagers werden gebruikt hadden slechts twee, zij het heel brede zaagramen, maar om dezelfde reden toch een drieslags krukas. Zij hadden eveneens een met keien verzwaard loos pompraam om het gehele zaagmechanisme uitgebalanceerd te houden. Thans zijn er in deze molen nog drie ramen aanwezig.

Nu ben ik, zoals u al begrepen hebt, zelf molenaar op De Eenhoorn en ken ik de molen, mede door de intensieve modelbouw die ik pleeg te beoefenen, bijna tot aan de laatste spijker. De bovenstaande tekst kwam zo ongelooftwaardig bij mij over, dat enig onderzoek en uitleg, wel op zijn plaats zal zijn. Over het smeden van krukassen is bijvoorbeeld maar weinig bekend. Dat de krukas door de molenmaker bij de smid besteld werd moge duidelijk zijn. Maar hoe het met de levering van de tekening of eerder de mondelinge afspraak over het hoe te smeden verliep, blijft gissen. Hebben we ergens te maken met een beroepsgeheim?

Krukas en Cornelis

Heel even snel terug in de geschiedenis voor de niet-paltrokkeners onder ons leesvolk. In 1594 timmerde de Uitgeester boer, molenmaker,

houtzager, Cornelis Corneliszoon een constructie in elkaar die de basis vormde voor wat we heden ten dage nog steeds kennen als de houtzaagmolen. Cornelis combineerde de werking van de krukas met die van de windmolen, en was zo in staat om de rondgaande beweging van de molenswielen via de krukas om te zetten in een op en neer gaande beweging. Die van een zaagraam. Hij bouwde een zaagmachine met transportslede.

Het krabbelwerk dat gebruikt werd voor de aanvoer van de stam op die slede kwam ook van zijn geniale brein. In 1596 vroeg hij octrooi aan op zijn vinding. Cornelis overleed reeds voor 1607 en zijn vrouw kreeg nog 3 jaar verlenging van het octrooi. Rond 1610 was de weg vrij voor de ongeduldige molenmakers, en al heel snel ontwikkelde zich de paltrok. Massaproductie in de zagerij, de bouw van kolossale waterwerken, de woningbouw, een wereldhandelsvloot en een Gouden Eeuw als gevolg. Hoe een klein polderlandje door een 'schamel huysman met wijff ende kijnderen' uitgroeide tot een wereldnatie. De Zaanstreek ontplooidde zich tot het grootste industriegebied ter wereld.

Cornelis heeft het nooit mogen meemaken, en in de geschiedenisboeken zijn we hem zelfs schandelijk vergeten te vermelden. In Uitgeest wordt nu, op een steenworp afstand van de geboorteplek van de houtzaagmolen en de woonplaats van Cornelis, hard gewerkt aan historisch herstel met de bouw van paltrok De Hoop.

Grenenbalkzager en wagenschotzager

De grenenbalkzager is een paltrok waar stamhout tot balken, planken en latten wordt gezaagd. Het gewone timmerhout voor de bouw van huizen en meubelen. Deze molens zijn uitgerust met een drieslags krukas. De Eenhoorn als uitzondering dus niet. Aan deze drie krukken hangen drie zaagramen. Twee grote ramen en een klein schulp- of lattenzaagraam.

De wagenschotzager was een paltrok waar kwartiers of quartiers gezaagde of gekloofde eiken stammen plank voor plank werden verzaagd tot smalle wagen- of wegdelen.

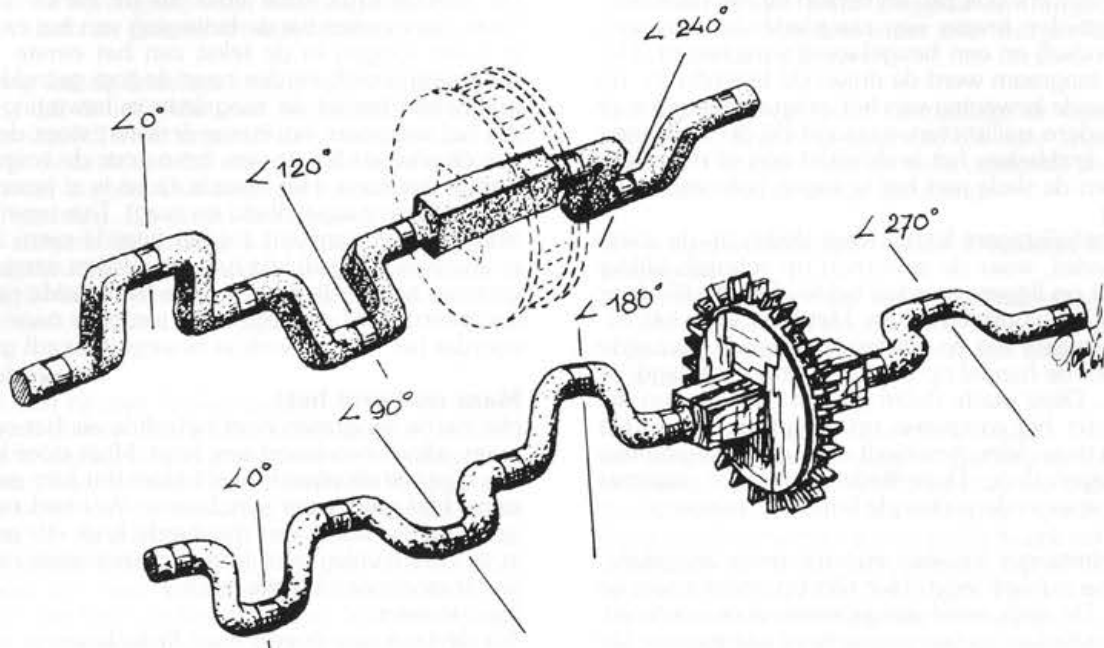
Deze hartgerichte delen vertoonden de mooiste spiegels welke het eikenhout bijzonder geschikt maakten voor de schrijnwerker, die er prachtige meubels en lambriseringen van maakte. De wagenschotzager had ook een drieslags krukas. Hieraan hingen twee enorm brede zaagramen en bovenin de molen hing op de derde kruk een loos pompraam. Dit pompraam was met keien verzwaard tot het

gelijke gewicht als dat van een zaagraam. Dat beide molentypes ook andere houtsoorten en zaagopdrachten kregen was natuurlijk niet uitgesloten.

Terug naar die tekst:

De Eenhoorn is een wat uitzonderlijke paltrok, omdat hij oorspronkelijk was uitgerust met vier in plaats van de gebruikelijke drie zaagramen. Daarom heeft hij, van voor naar achter gezien, ook een wat grote breedte.....

Voorzover ik weet is De Eenhoorn de enige paltrok die ooit een vierslagskrukas heeft gehad. Van alle tekeningen en beschrijvingen die ik heb gezien is er steeds sprake van een drieslagskrukas. Wagenschot-, balken-, of sommerzagers maakt niet uit. Die grote breedte moet natuurlijk een grote diepte zijn. De krukas ligt bij elke paltrok gewoon van voor naar achter.

.....Later is het achterste zaagraam weggehaald om het vervolgens horizontaal op de zolder te laten meedraaien als pompraam, met een gewichtsbalk met keien erin ter verzwaring

Rond 1905 heeft iemand de handzaag gepakt en het achterste raam vlak onder het bovenspanhoofd doorgezaagd. Het geheel is omhooggetild en het resterende raamdeel is horizontaal op de raamzolder geplaatst, waarna de kolderstok weer werd aangesloten op de krukas. Vlak boven de doorzaging is een staaf van 30 mm. ingelaten, waardoor het raam als een scharnierblad op en neer mee hobbelt. Het woord pompraam vind ik niet terecht. Ik zeg zelf balansraam. Het pompraam werd specifiek voor de wagenschotzagers geconstrueerd en was veel kleiner, maar wel net zo zwaar als een volwassen zaagraam. Maar waarom werd dit raam dan verwijderd?

.....Dit moest wel, want een molen met een vierslags krukas zou niet in balans zijn en bij weinig wind niet op gang komen.

Dat niet in balans zijn daar heb ik mijn twijfels over. De krukas van De Eenhoorn heeft vier krukken (dat zijn dus 16 bochten) die verdeeld van voor naar achter als volgt staan opgesteld: boven, links, rechts, en onder. Dus steeds onder een hoek van 90°. Er staan twee maal twee krukken met elkaar in balans. Je kunt dus heel gemakkelijk met twee zaagramen werken mits ze maar

tegenover elkaar staan. Ook een drie- of van mij part een vijfslagskrukas is in onbalans bij een te licht of te zwaar raam. Hoeveel gewichtsverschil er echter kan zijn bij een deels verwijderd raam is mij niet helemaal duidelijk. Er ontbreekt volgens de laatste meting bij De Eenhoorn nog steeds 150 kilo op het vierde raam en de molen draait gewoon door, en wanwichtig is ie ook niet. Een uitdaging voor de rekenaars onder ons.

De hefboomwerking:

De krukslag is 40 cm. dus de hefboom waar het raam aan hangt is 20 cm. vanaf de krukas-lijn. Het wienekruis is 20 meter, dus een hefboom van 1000 cm. De overbrenging tussen bovenwiel en krukwiël is $75 : 33 = 2.2 : 1$.

De trekkracht aan een end zou nul zijn als alles in balans was. De weerstand over de vele lagers buiten beschouwing gelaten. 150 kilo gewichtsverschil als voorbeeld $1000 : 20 = 50 : 1$, 150 kilo wordt dus 3 kilo gedeeld door de overbrenging van 2.2 is 1,4 kilo. Als ik dus 1,4 kilo aan het end van een liggende wiek bind, is het onbalans van 150 kilo overwonnen. Statisch gezien en alleen als de bewuste krukbocht ook vlak ligt.

Staat de molen stil met de onbalans kruk beneden of boven, dan moet op gang komen helemaal niet zo'n moeite kosten. De altijd aanwezige weerstand van de vele lagers en de zwaartekracht zijn veeleer de boosdoener van niet op gang komen. (Of zit ik er volledig naast?)

Die vierslags krukas

Wat was de reden om De Eenhoorn te voorzien van een vierde kruk? En wanneer werd dit besloten? De geschiedenis gaat terug naar ca. 1642 toen er op het grondgebied van de huidige molen een paltrok werd of was gebouwd. Drieslags neem ik aan. Zeer waarschijnlijk werd op 23 augustus 1776 de fundering voor een nieuwe molen gelegd.

De Eenhoorn werd gebouwd. Mogelijk voor het verkrijgen van een hogere productie werd er een vierslags krukas gesmeed. Twee stamzaagramen en in beide naastgelegen posities een latten- of verenzaagraam. De vorige molen zaagde kennelijk al veel klein werk voor de gewone timmerman en de behoefte aan latwerk was mogelijk groot.

Maar wat ging er nu mis?

We werpen even een blik op dat andere deel van Cornelis' uitvinding.

Het krabbelwerk en de zaagslede

Als je een stam door de molen wilt laten zagen, en je zagen gaan alleen maar op en neer, dan heb je een probleem. Je zult de stam ook een duwtje moeten geven. De handzagers liepen van het begin naar het eind over de stam heen, of eronder door. Cornelis was het zware zaagwerk ook zat, en verzoon bij zijn uitvinding van de zaagmolen tevens een zaagslede die door een tandwiel (rondsel) en een heugel werd verschoven. Het bewegende zaagraam werd de drijvende krachtbron. Bij elke neergaande beweging van het zaagraam werden er één of meerdere millimeters gezaagd. Bij de opgaande slag trok de krabbelaar het krabbelrad één of meerdere tanden om en de slede met het te zagen hout zette zich in beweging.

Bij de grenenbalkzagers liggen twee sledes op de zaagvloer. De sledes, waar de stammen op schotels (dikke dwarsbalken) op liggen, worden beide afzonderlijk door een krabbelwerk voortgetrokken. Het hout voor het laten- of schulpraam zijn de eerder op de slede gezaagde delen die voor de handel op breedte worden gezaagd, of gekantrecht. Deze platte delen glijden over neuten die voor en achter het zaagraam op de grond liggen. De aanvoer van deze delen geschiedt door de beweging van de naastgelegen slede. Deze slede is hiervoor uitgerust met een kopmes in de verlengde kopbalk, achterop.

De wagenschotzager had één enorme grote zaagslede. De kwartierse stukken lagen hier niet op, maar naast de sledeliggers. De slede werd aangedreven door een krabbelwerk aangesloten op één van de twee zaagramen. De zaagslede bestond uit twee kopbalken en vier liggers. Er konden acht kwartieren tegelijk worden gezaagd. De balken werden ook hier met kopmessen en kramijzers op hun plaats gehouden. De sledegrond was uitgerust als een rollenbank. Er lagen een twaalftal dikke rondhouten klossen die naar de ramen toe steeds dikker werden en weer in diameter afnamen aan de afvoerszijde. De slede en de stamdelen rolden dus over deze klossen van de ene naar de andere kant.

De wind waait, de krukas draait, het krabbelwerk voert hout aan, het zaagraam mag neer gaan

Ik ga proberen uit te leggen wat er nu precies beweegt tijdens het zagen en in welke volgorde.

De wieken draaien gewoon rechtsom. (Ja, we staan op de molen.) De krukas draait linksom. De volgorde van de vier krukken van De Eenhoorn is van voor naar achter, zoals eerder vermeld: boven, links, rechts en onder. Aan de bovenkruk hangt het zaagraam van de voorste zaagslede. Aan de linker kruk hangt het schulpraam naast het voorste raam zonder slede. Achter de koningsstijl hangt aan de rechterkruk het raam van de achterste zaagslede, en aan de onderste kruk hangt het restant van het achterste schulpraam ook zonder slede.

Omdat de krukas niet stil blijft liggen veranderen de posities boven links rechts en onder continue, dus blijft dit alleen een geheugensteuntje. We concentreren ons op de beweging van het voorste zaagraam en de werking en beweging van de slede.

Als de kruk van boven naar links beweegt krijgt het raam door de zwaartekracht zijn grootste valsnelheid en zaagt. De krabbelaar op het krabbelrad zakt naar beneden. Als de kruk van links naar onder beweegt komen de zagen onderaan en trekken zich iets terug door de aanwezigheid van de holle en bolle strijkplaten onderaan het zaagraam. Ondertussen heeft de krabbelaar het diepste punt op het krabbelrad bereikt.

De krukas tilt het zaagraam weer omhoog. Halverwege

gekomen (rechts) heeft de krabbelaar een tand (of meerdere) en begint aan het krabbelrad te trekken.

Het zaagraam wordt verder naar de top getrokken en het krabbelrad begint de zaagslede in beweging te zetten.

Als het zaagraam bovenaan arriveert stopt de beweging van de slee en ligt er vers hout voor de volgende zaagslag te wachten. Of het nu hard of zacht waait de beweging van het raam en de slede lopen altijd synchroon.

Nu het tweede raam.

De tweede kruk staat links als de eerste kruk boven staat. Nu moeten we de beweging van het tweede raam in gaan voegen in de tekst van het eerste raam. Het zaagraam wordt verder naar de top getrokken en het krabbelrad begint de zaagslede in beweging te zetten. Als het zaagraam bovenaan arriveert stopt de beweging van de slee en ligt er vers hout voor de volgende zaagslag te wachten. Het tweede raam is al boven en krijgt zijn grootste zaagsnelheid en zaagt. Dus terwijl het krabbelwerk hout aanvoert zet het tweede raam zijn tanden er alvast in. Ongeduldig typetje. Als het eerste raam zijn grootste zaagsnelheid bereikt is het tweede raam onderaan gearriveerd en begint zijn terugreis naar boven nog voordat het krabbelwerk in beweging wordt gebracht.

Maar nu komt het!

Het derde zaagraam doet hetzelfde als het eerste zaagraam. alleen een kwart slag later. Maar doordat dit raam zijn eigen krabbelwerk heeft, doet dat hier even niet ter zake. Het gaat weer synchroon. Wat wel een rol gaat spelen is de stand van die vierde kruk. Als we de stand in de eerste uitleg voor kruk 3 doordraaien naar 'boven' dan staat de vierde kruk 'rechts'.

Gaat ie weer:

Als de kruk van boven naar links beweegt krijgt raam 3 zijn grootste zaagsnelheid en zaagt. De krabbelaar op het krabbelrad zakt naar beneden. Het vierde raam is boven aangekomen. Als de derde kruk van links naar onder beweegt komen de zagen onderaan en trekken zich terug door de aanwezigheid van de holle en bolle strijkplaten onderaan het zaagraam. Ondertussen heeft de krabbelaar het diepste punt op het krabbelrad bereikt. Het vierde raam bereikt zijn grootste valsnelheid en de krukas tilt het derde zaagraam weer omhoog. Halverwege gekomen (rechts) heeft de krabbelaar een tand gegrepen (of meerdere) en begint aan het krabbelrad te trekken. Het vierde raam is onderaan gearriveerd.

Het derde zaagraam wordt verder naar de top getrokken en het krabbelrad begint de zaagslede in beweging te zetten.

Het vierde raam gaat omhoog.

Als het derde zaagraam bovenaan arriveert stopt de beweging van de slee en ligt er vers hout voor de volgende zaagslag te wachten.

En hier zaten we dus niet op te wachten, want wat blijkt, het vierde raam is te laat boven en heeft in zijn opgaande slag hout aangevoerd gekregen waar de zagen dus tegendraads tegen in zijn geschraapt. Hij zaagt dus niet! Wat er nu precies gebeurt is kan ik niet meer in de praktijk aantonen. Laten we dus maar aannemen dat het hout bij raam 4 een flinke opdonder heeft gekregen. In ieder geval zit er toch een zaagsnede in het hout maar geen beste, en als het steunbord tenminste op zijn plaats is gebleven, anders ligt nu het hout los voor de zaag, en de gevolgen daarvan kunnen een nare uitwerking hebben bij de eerstvolgende slag.

Als het vierde raam zijn weg vervolgt en weer naar beneden komt, en als de plank tenminste nog op zijn plaats ligt, valt er weinig meer te zagen.

Het mag duidelijk zijn dat de toenmalige molenmaker nooit van te voren heeft voorzien wat de gevolgen zouden zijn van zijn

revolutionaire vierslags krukas. De smid deed gewoon wat hem opgedragen werd en had al helemaal geen weet.

Maar hoe verging het de molens met een 'gewone' drieslags krukas? De krukken van deze as staan onder een hoek van 120° ten opzichte van elkaar. Zaten die krukken wel in de juiste volgorde? Klaarblijkelijk wel. De meest voorkomende indeling van een paltrok was als volgt: een zaagslede in de voorste positie met een groot raam, achter de koningsstijl weer een zaagslede met een middelgroot raam en daarachter een lattenzaagraam.

De uitvoering van de drieslags krukas moest dus zodanig zijn geweest dat de kruk die voor het schulp- of lattenraam was gesmeed, in de draairichting vóóruit stond ten opzichte van de kruk van het raam naast hem dat voor de houtaanvoer zorgde. Dus slederaam boven en lattenraam links beneden. De derde kruk hoefde alleen voor zichzelf te zorgen. Bij enkele paltrokken zijn dubbele ramen aangebracht waar zowel stamhout als latwerk werd gezaagd. Hier liepen beide werken synchroon door één krabbelwerk en dezelfde krukslag.

Foute krukassen

Stel, je laat een nieuwe krukas maken voor een nieuwe zaagmolen en je weet dat je drie krukken moet hebben en waar je krukwielpatting moet zitten. Schetsje met maten maken, naar de smid en wachten tot ie klaar is.

De krukas wordt in de molen geplaatst, krukwielen omheen en de kolderstukken worden ingehangen. Draaien en zagen maar. Dan blijkt tot grote schrik dat de lattenzager niet naar behoren functioneert omdat de tanden tegen het hout omhoog raggen. Wat kun je nog doen om dit te verhelpen? De zaagrichting omkeren? Zou hier het links- of rechtskranige vandaan komen? Ik help u uit de droom, NEE.

Het omkeren van de zaagrichting heeft geen invloed op het gedrag van de ramen, wel het omkeren van de draairichting van de krukas, maar dat betekent ook het andersom draaien van de molen en dat is uitgesloten. Als nu blijkt dat er een krukas is geleverd waarvan de achterste twee krukstanden zijn verwisseld, heb je een waardeloze lattenzager. Maar er bestaat een oplossing zonder de krukas over te moeten laten maken. De lattenzager zal naar de andere kruk moeten verhuizen.

Als de grote slede nu wordt omgekeerd en met zijn pollenbalk naar de achterkant verhuist en de lattenzager bij de koningsstijl wordt gelegd is het probleem uit de wereld. Moet je wel de ramen nog mee verhuizen, maar als je de bouwwijze van de raamvloer en de ramen kent moet dat niet zo'n grote operatie zijn.

Dan rijst de vraag: werden er dan wel eens verkeerde krukassen gesmeed?

Jazeker! Moeilijk te bewijzen zou je denken, want op alle tekeningen, of gravures van de fantastische oude molenboeken staat nergens beschreven in welke volgorde er werd gesmeed.

En we hebben nog maar 5 bestaande paltrokken waarvan er één al niet mee telt met z'n vierslags krukas. En toch

Verdraaid, het komt nog voor ook!

En nog wel op een nog bestaande paltrok nl. : Mijn Genoegen in Arnhem.

We doen weer een boekje open. Dit keer: Vierhonderd jaar houtzagen met wind, van TIMS- Nederland, uitgegeven door Gild Fryske Mounders. Het gedeelte van collega houtzager Frans Rutten over paltrok Mijn Genoegen in het Nederlands Openluchtmuseum:

De Zaagvloer

De indeling van de zaagvloer van de molen wijkt

af van wat op de andere paltrokken wordt aangetroffen. Gebruikelijk is de indeling voorraam - middelraam - schulp- raam. In Mijn Genoegen hebben middelraam en schulp- raam echter van plaats gewisseld. Voor deze indeling zal de benaming voorraam - schulp- raam - achterraam worden gehanteerd. Als gevolg van deze indeling loopt het pollenstuk van de zaagslede langs de staartzijde en niet, zoals in de andere paltrokken, langs de koningsstijl. Wie de molen betreedt, vindt dit pollenstuk op zijn weg. Er is slechts een smal looppad om langs de slee om te lopen, of anders moet over het pollenstuk heen geklommen worden.

Het zou dus heel goed kunnen dat er voor Het Spinnewiel een krukas is gesmeed die naar later bleek, niet voldeed. Omkeren van de twee achterste zaagramen en sledes was dus de enige oplossing.

De wagenschotzager en de drieslags krukas met pompraam

De paltrokken die als wagenschotzagers werden gebruikt hadden slechts twee, zij het heel brede zaagramen, maar om dezelfde reden toch een drieslags krukas.

Om reden van balans? Niet dus, maar. ...

waarom hadden de wagenschotzagers dan niet een tweeslags krukas? Even terug naar de indeling. Twee grote zaagramen en één hele grote slede. Deze slede werd aangedreven door een krabbelwerk van één van de twee zaagramen. Dit betekent dus dat er één zaagraam synchroon liep met de hele slede. Het andere zaagraam was dus overgeleverd aan de beweging van die slede.

Stel u voor dat er een tweeslags krukas in ligt. Als het hoofdraam naar beneden komt, gaat het tweede raam omhoog. Als het hoofdraam omhoog gaat wordt de slede voortgetrokken terwijl het tweede raam ook hier aan de nu veel te vroege slag begint en pas hout heeft gekregen als hij onderaan is gekomen. Dit betekent dat er nog nauwelijks hout is aangevoerd op het sterkste zaagmoment, en de zagen ook deels ongezaagd hout tegenkomen in de opgaande slag. Het raam zal dus iets later naar beneden moeten komen om van de houtaanvoer te kunnen profiteren.

De weerstand die ontstaat op een zaagblad dat in zijn valsnelheid wordt belemmerd is behoorlijk. Een molen die met zijn zaagtanden in zijn werk is geëindigd en weer op gang moet komen, heeft behoorlijk wat wind nodig. Dit lukt bij zwakke wind soms helemaal niet en de molenaar is dan genoodzaakt om het krabbelwerk vrij te maken en de slee met hand- of voetkracht een stukje terug te halen. Bij windverlies trekt de molenaar aan het touw van de krabbelaar om de aanvoer tijdelijk te stoppen en de molen de kans te geven om te blijven draaien. Probeer maar eens in de vierde versnelling uit nul op te trekken met uw auto. Terugschakelen dus.

Om nu te zorgen dat het zaagmoment op tijd werd geregeld, was een derde krukslag onontbeerlijk. De drieslags krukas werd dus ook hier gebruikt, en wel zodanig dat ook hier weer het tweede zaagraam was voorzien van de kruk die nu 120° vooruit liep op die van de sledrijvende. De derde kruk werd niet benut om te zagen en moest worden verzwaard met het gelijke gewicht van één van de ramen, die ook weer even zwaar moesten zijn. Het pompraam was een feit.

Ik hoop dat bovenstaande informatie zeer nuttig zal zijn voor een ieder die van plan is om een paltrok te bouwen, of voor degene die zich verder in de paltrok wil verdiepen. Advies: bouw de krukas van de Eenhoorn niet na. Je hebt er niets aan.

Je kunt een paltrok trouwens het beste inrichten als je de krukas al klaar hebt liggen. Het plaatsens van de krukbalcken met de krukpollen gaat nauwkeuriger als je de posities van de krukken al hebt. Als je andersom werkt, dus eerst de krukbalcken en -pollen plaatst dan moet je een smid vinden die zeer nauwkeurig werkt. Ook de breedtes en de posities van de zaagramen en de kalven in de raamzolder en sleestelling (of zaagvloer) worden mede bepaald door de krukas. De positie van het varkenswiel zat er wel goed door de lengte van het platgesmede middendeel.

Tot zo ver mijn relaas omtrent een staaf ijzer met wat bochten. Ik hoop dat u het heeft kunnen volgen. En dan komt u maar eens naar De Eenhoorn toe, want in de praktijk ziet u het wat makkelijker. In ieder gaat het een stuk eenvoudiger dan van een vel papier.

Waar ook al weer? Paltrok De Eenhoorn, Haarlem, aan de Zuid-Schalkwijkerweg 6 f ingang via Route Haarlem-zuid, Europaweg, Belgiëlaan tot aan het Spaarne en dan links af. Of de witte bordjes volgen.

Wanneer? Bijna elke zaterdag, maar bel even van te voren 023-5373071

Tot ziens op de molen,
Jos van Schooten

Van molenaars voor molenaars

Betreft : Arbo, Risico Inventarisatie en Plan van aanpak.

Reeds enige tijd is ook in de molens de arbo wetgeving van toepassing en, zoals bekend gaat arbo over veiligheid, gezondheid en welzijn in het werk. Dit geldt ook voor vrijwilligerswerk in de molen. De eigenaar van de molen is verplicht een RI&E plan op te stellen. Deze kan dit door een eigen of externe arbodienst laten uitvoeren. Voor de molens zijn de eigenaar en de vrijwilliger samen verantwoordelijk, maar de eigenaar heeft de eindverantwoordelijkheid voor dit plan.

De Hollandsche Molen heeft een Map RisicoInventarisatie en Evaluatie voor molens uitgebracht, waarin een stappenplan uitgewerkt wordt, specifiek voor de molen. Een aantal vrijwilligers heeft al uit eigen initiatief gewerkt aan het RI&E plan van hun molen. Heeft de eigenaar van de molen waarop je draait nog niet aangegeven een RI&E plan te gaan maken? Informeer dan eens naar de stand van zaken bij de eigenaar.

Wij als vrijwilligers zijn met een hobby bezig zijn en willen dat ook blijven doen.

Maar we moeten ons realiseren dat de wet geldt voor de veiligheid, gezondheid en welzijn van zowel de vrijwilligers, molenaar en bezoekers.

Mede daarom is het wenselijk dat de RI&E opgesteld wordt in samenwerking met de betreffende vrijwilliger.

Wij willen als Gilde onze leden een helpende hand bieden bij het opstellen van de RI&E en het plan van aanpak.

Leden die met het opstellen van de RI&E bezig zijn, of dit al gedaan hebben en creatieve oplossingen of ideeën hebben kunnen deze ter beschikking stellen aan collega molenaars. Wij denken hierbij aan: werkmethoden, tips, toepassing van materialen, voorschriften, etc. Maar ook: beschrijvingen van bijna-ongelukken of gevaarlijke situaties, die collega's kunnen helpen de situatie op hun eigen molen te beoordelen en zonedig verantwoorde maatregelen te nemen.

Op de website vrijwilligemolenaars.nl nemen we op de arbopagina een rubriek op: "Van molenaars, voor molenaars". Inzendingen kunnen we ook in de Gildebrieff gebruiken. Het wordt geen discussierubriek, maar een rubriek waar zaken ter beschikking gesteld worden aan anderen. Het is duidelijk dat elke molenaar de tips kan gebruiken maar deze voor de eigen situatie moet aanpassen.

Stuur je inzendingen op arbogebied naar ons emailadres arbo@vrijwilligemolenaars.nl of per post.

Met vriendelijke groet

John Houben
Coördinator Arbo en HACCP.

Meer volk in je molenwinkel door samenwerking met de SOEZIE-club

Uniek promotioneel concept :

- Ruim assortiment 'alles om thuis te bakken'
- Gratis receptenmagazine voor je klanten
- Baklessen door professionele bakkers
- Interactieve site op internet www.soezie.be

Interesse?

Bel gratis (0800) 022 92 10. Vraag naar Rita Wanten

Nieuws van de Werkgroep Bliksemafleidercontrole

In het jaar 2003 zijn door onze Gildecontroleurs de bliksemafleiderinstallaties van 20 windmolens en 1 watermolen gecontroleerd. In de regio Noord nam Jurriën Jongman een zestal windmolens voor zijn rekening. In de provincie Groningen zijn een paar aanvragen blijven liggen, die voor 2004 opnieuw zijn aangemeld. Oorzaak hiervan is, dat de regio Noord weer net zo groot is als voorheen, vanwege het afscheid van controleur Dick Koens.

In de regio Zuid waren de controleurs Jo Vink en Jacques Höppener druk met 15 windmolens maar in de regio Randstad had onze controleur Henri van den Bosch ook dit jaar niets te controleren. Knap frustrerend, als je ons cultureel erfgoed een warm hart toedraagt, daarvoor je inzet wilt leveren, en dan vervolgens moet constateren dat er in jouw regio geen belangstelling voor is. Twee van de drie controleurs zijn namelijk geen vrijwillig molenaar, maar stellen desondanks toch een deel van hun, soms schaarse, vrije tijd beschikbaar voor het behoud van onze windmolens. Daarom aan hen allen een woord van dank en een blijk van grote waardering voor hun inzet.

In de navolgende provincies zijn controles van de bliksemafleiderinstallaties uitgevoerd:

Groningen (5), Drenthe (1), Gelderland (2), Zeeland (1), Noord-Brabant (8) en Limburg (4). Vanuit de provincies Friesland, Drenthe, Overijssel, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland is in 2003 geen enkele aanvraag ontvangen. Voorlopig blijft het gissen naar de oorzaak van de geringe belangstelling, terwijl in de praktijk blijkt dat bij 90% van de gecontroleerde windmolens één of meer ernstige gebreken aan de bliksemafleiderinstallatie worden geconstateerd. Bij twee molens kreeg de conditie van de afleiderinstallatie zelfs het predikaat ZORGWEKKEND mee. Buiten de uitgevoerde controles om is er regelmatig telefonisch contact geweest met molenaars en beheerders van windmolens om informatie te geven betreffende de controles die door het Gilde worden uitgevoerd.

Hoe groot het belang van de bliksemafleidercontroles is, blijkt wederom uit de verkregen meetresultaten. Bij de in 2003 uitgevoerde controles werden de volgende gebreken geconstateerd:

- Ontbrekende verbinding tussen roeden onderling en bovenas: 12x
- Ondeugdelijke flexibele leiding: 8x
- Slecht contact tussen brugje en roede: 7x
- Ontbrekende brugjes op roeden: 6x
- Te hoge weerstand aardingsstelsel: 6x (veelal door verdroging van de bodem)
- Slecht contact van de verbindingen tussen roeden onderling en bovenas: 2x
- Te weinig aardingspunten op de ringleiding: 1x (flexibele leiding is te lang)
- Weerstand roeden en bovenas wegens slechte staat van roeden niet gemeten: 1x

Bij bewoonde of in bedrijf zijnde molens waarin zich apparaten en/of machines bevinden werden de volgende aanvullende adviezen gegeven:

- Overspanningsafleiders toepassen: 11x
- Potentiaalvereffeningsrail aanbrengen: 10x

Wat opvalt is dat alle in 2003 gemeten afleiderinstallaties voor de eerste maal door het Gilde zijn gecontroleerd. Dat er dan zoveel gebreken aan het licht komen zal niemand verwonderen, maar verontrustend is het wel. Overigens zijn er maar zeer weinig molens die

meerdere keren door een Gildecontroleur zijn bezocht. En dat terwijl het Gilde al 16 jaar lang uitvoering geeft aan deze controles.

Wanneer uw molen voor een controle geregeld door een bliksemafleiderinstallateur wordt bezocht, vaak op basis van een abonnement, dan dient u zich te realiseren dat deze bedrijven zich doorgaans beperken tot het meten van het aardingsstelsel. Hierbij wordt de elektrische weerstand in de bodem gemeten, tussen de aardpuls (de leidingen die de grond in gaan) en de meetpuls die verspreid om de molen door de installateur in de grond worden geslagen. De afleiderinstallatie van een molen wordt dus op dezelfde wijze gecontroleerd als die van elk ander willekeurig gebouw. Hiermee ontstaat een schijnzekerheid: in de norm NEN 1014 zijn aanvullende eisen voor windmolens opgesteld, die moeten waarborgen dat de molen bij een blikseminslag van top tot teen is beschermd. Deze controles zijn doorgaans niet in een abonnement opgenomen en worden dus ook niet uitgevoerd. Zoals uit het bovenstaande blijkt voeren de controleurs van het Gilde deze controles wel uit.

Bij een controle, uitgevoerd door een controleur van het Gilde, wordt van u als molenaar echter ook een inspanning gevraagd. U dient namelijk bij de controle aanwezig te zijn, omdat voor de metingen aan het gevlucht dit steeds een kwart slag moet worden gedraaid.

Na ontvangst van het meetrapport dient u, in overleg met de eigenaar, uiterlijk binnen een half jaar de geconstateerde gebreken te laten herstellen en hiervan melding te maken bij de coördinator. Daarvoor wordt gelijk met het meetrapport een meldingsformulier meegestuurd.

Helaas heeft een meetrapport van het Gilde geen juridische waarde voor de verzekeringsmaatschappijen. Dat komt doordat de Gildecontroleurs op vrijwillige basis werken en daardoor niet gecertificeerd zijn. Toch is een meetrapport van het Gilde, dat zowel aan u als molenaar als aan de eigenaar wordt gestuurd, een waardevol document dat het mogelijk maakt om gericht reparaties uit te voeren. Wanneer u de eigenaar schriftelijk verzoekt de geconstateerde gebreken te laten herstellen, voorkomt u een hoop problemen wanneer bij een schade als gevolg van een blikseminslag moet worden vastgesteld wie daarvoor aansprakelijk is. Mocht het meetrapport niet meer in uw bezit zijn, dan kunt u zondig een afschrift van het meetrapport opvragen bij de coördinator.

Hoewel de aanvraagprocedure nu wel bekend mag worden verondersteld, toch nog even de mogelijkheden op een rij:

1. Aanvragen via internet op www.vrijwilligemolenaars.nl. Klik op **Bliksemafleidercontrole** en vervolgens op **Aanvragen controle**. Het aanvraagformulier dat verschijnt dient u volledig in te vullen. Na verzending wordt uw aanvraag via E-mail rechtstreeks naar de coördinator gestuurd.
2. Schriftelijk aanvragen kan ook (L.J. Tiggelman, Livius 7, 3962 KD Wijk bij Duurstede). Voor de verwerking van uw aanvraag hebben wij de volgende gegevens nodig:
 - Uw naam, adresgegevens en telefoonnummer
 - Naam en adresgegevens van uw molen
 - Naam, contactpersoon, en adresgegevens van de eigenaar

Voor telefonische informatie kunt u mij overdag bereiken via telefoonnummer 06-22004848 en 's avonds of bij geen gehoor via 0343 575684. Via E-mail zijn wij voor informatie bereikbaar op bliksemafleidercontrole@planet.nl

Tot slot, dit jaar gaan onze controleurs Henri van den Bosch en Jo Vink op pad met nieuwe meetapparatuur

en in 2005 krijgt Jurriën Jongman ook een nieuw meetinstrument ter beschikking. Met deze moderne apparatuur kunnen zij hun metingen efficiënter en nauwkeuriger uitvoeren.

Leo Tiggelman
Coördinator Bliksemafleidercontrole

Op reis met Gijs

Een zoektocht naar molens en hun verhaal (9)

Drenthe: korenmolen De Hoop in Norg met vrijwillige molenaars Germ Geersing en Sytze Jager

Een regenachtige grauwe dag in januari. We rijden over de Utrechtse Heuvelrug, langs de Randmeren voorbij Hoogetveen helemaal naar de kop van Drenthe. De thermometer schommelt rond het vriespunt en de wind is matig.

Het is rustig in het plaatsje Norg, waar twee korenmolens staan: De Hoop en de Noordenveld. Beide zijn achtkante bovenkruisers met stelling. Mijn belangstelling gaat vooral uit naar De Hoop, omdat dit de enige molen in Nederland is, die nog een Bilau-wieksysteem op de roeden heeft. Om 12 uur hebben we een afspraak met Germ Geersing, één van de vrijwillige molenaars uit een ploegje van vier, dat actief is op beide molens.

Molen 'De Hoop' te Norg (Dr.) met het Bilau-systeem.

De Hoop in de regen

De Hoop (1857) staat met dichte kleppen op wind te wachten, als we arriveren. Molenaar Sytze Jager heet ons van harte welkom. Hij laat zijn humeur niet door de kou en de regen beïnvloeden; met natgerengende jas en

munts begint hij enthousiast over deze molen te vertellen. Met zo'n Bilau-wieksysteem hoef je geen zeilen voor te leggen en zo'n gevluht kan wel wat wind hebben. Sytze vindt het een prachtig gezicht: Bilauwieken die door de lucht klieven, maar dat vindt niet iedereen. Ze vinden de rode platen op de roeden niet mooi. De meeste bezoekers gaan naar de Noordenveld, die heeft er gewoon Oudhollands opzitten. 'Germ komt zo,' zegt Sytze. 'Kijk maar even wat rond.'

Op tafel liggen allerlei folders. Molenstichting Drenthe heeft een opgevouwen poster uitgegeven 'De wind in de wieken', met informatie en foto's van de 36 molens, die Drenthe rijk is. Korenmolen met stelling komt het meeste voor, verder zijn er twee koren- en oliemolens, twee koren- en pelmolens en één koren- en eekmolen (*). Verder is poldermolen De Boezemvriend uniek in zijn soort, evenals de paaltjasker, die water uitmaakt in de Zeijen in de buurt van Grolloo. De molenstichting ontwikkelt allerlei activiteiten om de molens en hun biotopen te behouden en/of te verbeteren. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Drenthe is actief om molenaars op te leiden.

Hoe zit het met de leeftijd van de vrijwilligers? 'Vijftig plus is ruim vertegenwoordigd, maar er zijn ook redelijk wat jongeren. Er valt toch geen zak te beleven in Drenthe!' lacht Sytze. Hij is vrijwillig molenaar geworden door toedoen van zijn zoon Jesse. Ze gingen samen naar de lesmolen, maar uiteindelijk is Sytze gebleven en is Jesse actief geworden op Stoomgemaal De Tuut in Appeltorn.

(*) een ron- of eekmolen is een molen waarin eikenschors gemalen wordt, het verkregen fijne poeder werd gebruikt voor het looien van leer.

Germ en historie

Germ Geersing arriveert met koffie en koek. Hij is geboren en getogen Norger en is vanaf 1983 actief in de molenwereld. 'Mijn belangstelling gaat vooral uit naar de historie. Ik streef ernaar om alles in de oude situatie zoveel mogelijk terug te krijgen.' Hij wijst ons op oude molenonderdelen, die hergebruikt worden. Dat deed men vroeger ook. De reguleur draait op een stuk houten roede, waarin een haaklas te zien is. Oude heklatten kregen een nieuwe functie, namelijk het dragen van de vernieuwde maalbak.

Oude gereedschappen en materialen verdedigt Germ met hand en tand. We zien een houten waterpas, waarbij je aan een touwtje kunt zien of iets waterpas is. De ijzeren mengketel is niet in gebruik, maar blijft natuurlijk tot het interieur van de molen behoren, evenals waiers en een hamermolen.

Ook de geschiedenis die op schrift gesteld is, heeft Germ's belangstelling. Hij stelde een boekje samen Molens van Norg, waarin de molengeschiedenis helder wordt beschreven.

Deze historie begint in het jaar 1387 toen

Oude houten waterpas. Werkt met een gewichtje aan een touwtje.

er een waterradmolen in Norg stond. Jammer genoeg is daar weinig over bekend. In de 16de eeuw komt er een (koren)molenaar in de boeken voor en in 1694 staat er een volmolen in het archief vermeld. Er hebben dus twee standerdmolens in Norg gestaan: een korenmolen en een volmolen, die allebei zijn afgebroken. Vanaf 1690 tot op de dag van vandaag hebben er steeds twee molens in Norg gestaan, concludeert Germ in zijn boekje.

In 1857 bouwt men de zuidelijke molen (tot 1982 heette De Hoop zo) in opdracht van Hermannus Beins uit Eext (Drenthe), die beloofde om de molen stil te zetten, zodra de boeren hun schrikachtige paarden inzetten om het land rondom de molen te bewerken. De eerste functie van de molen was het pellen van gerst, maar waarschijnlijk werd er ook tarwe gemalen. De molen wisselde in de loop van jaren van een reeks verschillende eigenaren.

Eind negentiende eeuw installeerde Luderus Warmelts een petroleummotor met een aparte maalstoel, zodat men ook zonder wind kon malen. Rond 1914 monteerde men op één roede zelfzwiching, later volgde de tweede. De zoon van Luderus Hendrik Warmelts plaatste begin jaren dertig een elektromotor en besloot om in 1935 een Bilau-wieksysteem op één houten roede te monteren. In februari 1937 brak deze roe af en stortte het geheel door de stelling naar beneden. Toch was Hendrik wel enthousiast over het systeem, want hij liet vervolgens zelfs twee roeden met het Bilausysteem aanbrengen. Deze roeden waren overigens wel van staal, de eerste had een metalen tussenstuk met houten enden.

In de oorlog werd de molen beschoten. De kogelgaten zijn nog te zien.

Rond 1947 werd Jan Sniijders uit Wachtum moleneigenaar. Hij bouwde zijn veevoederbedrijf uit met loods en silo's.

In de jaren zeventig was de molen toe aan een langdurige restauratie. Het Bilau-wieksysteem werd helemaal vernieuwd. Bij het in gebruikstellen van het vernieuwde bilau gevlucht in 1982 werd de zuidelijke molen De Hoop genoemd.

De gemeente Norg kocht in 1996 de molen en droeg hem over aan de Molenstichting Drenthe. Er volgde een grondige restauratie. De hele fundering werd vervangen, de doorgaande achtkantstijlen onder aangelast, de volledige bekleding werd vernieuwd en de molen werd rechtgezet.

Molenploegje

Germ schenkt koffie in. Ze hebben een gemêleerd gezelschap vrijwilligers van ± 35 tot 53 jarigen. Sicco Fockens, Dirk Magré en Germ malen geregeld en Sytze loopt er 'met z'n lompe voeten tussendoor' vindt hijzelf. In principe draaien de molens op zaterdag om en om, maar als het uitkomt of op molendagen draaien ze alle twee.

Om molenaars te werven hielden ze eens op de Noordenveld een open molenles. Wat houdt dat in? Sytze lacht: 'Nou, dat bezoekers langer moesten blijven.' Germ: 'Het was een themadag over de opleiding.' TV Drenthe heeft nog opnames gemaakt. Sytze: 'Ze hingen een camera in het gevlucht, dat leverde mooie beelden op.' Door die dag is Dirk erbij gekomen.

We gaan buiten op de stelling kijken. Voor de veiligheid is een gaaswerk met stokken aangebracht. De veiligheidstouwen met het bordje 'stop', die nog wel op de Noordenveld hangen, werden niet goedgekeurd bij een Arbo-inspectie. Germ wil een verplaatsbaar hekwerk maken, dat vindt hij mooier. Ik wijs op grote bomen. Wat vinden jullie daarvan? Sytze haalt z'n schouders op 'Die landgoederen waren er eerder dan de molen.'

Germ en Sytze kruien de molen in de regen op de wind.

Germ en Sytze gaan kruien met de lier, die aan beide zijden te bedienen is. Zij doen dat anno 2004 nog net zo als hun collega-molenaars Warmelts en Sniijders in 1946, dat zie ik later in een fotoboek. Om de munnik zit een staalkabel gedraaid. Zelfs met z'n tweeën gaat het zwaar.

Zodra het gevlucht op de wind staat, moet je end voor end de borgpennen eruit halen, vertelt Germ. De molen heeft de neiging om met geopende kleppen terug te lopen, maar door middel van de pal wordt dit verhinderd. Een vang heb je eigenlijk niet nodig met deze molen. Als de kleppen open gaan, staat de molen stil.

Bilau, toch wel verrekte makkelijk!

De Duitser Kurt Bilau ontwikkelde vanuit zijn ervaringen in de vliegtuigwereld een molenwieksysteem dat 'Ventikanten' heette. Rond 1930 presenteerde hij deze vin-

Hefboom voor zelfzwichting en instelling v.d. kleppen.

ding, waarbij de roede volgens stroomlijn bekleed werd met plaatijzer en het hekwerk werd vervangen door een grote gestroomlijnde klep. De klep is met een aantal steunen op de roede bevestigd en is draaibaar door middel van een klepas, die boven aan een spin gekoppeld is. Een reguleur, een stang met gewichten, duwt bij een te grote draaisnelheid de remklep iets open. Gaat de molen langzamer, dan trekt een veer de klep weer dicht. Verder is er dus het bedieningssysteem dat ook bij zelfzwichting gebruikt wordt. Vanaf de spin loopt de zwichtstang door de doorboorde bovenas naar achteren en is daar verbonden met een zwichtstok, waar een doorlopende ketting aan vastzit. Beneden bij de staart kan de molenaar de ketting bedienen.

Germ laat zien wat er gebeurt als hij de ketting omlaag trekt en vastzet aan de staart. De zwichtstang verschuift en de kleppen gaan dicht. De gewichten, die je aan de ketting kunt hangen om het moment van opengaan van de kleppen te regelen, gebruikt Germ niet vaak. Ook met gesloten kleppen op de 'wind' draait De Hoop niet. Germ gaat naar boven om te smeren, komt hoopvol terug, maar ook nu geen beweging. 'Heb je gesmeerd of gelijmd?' lacht Sytze.

Kunnen we even het gevlucht bekijken?

Germ laat mij zien dat de roede helemaal bekleed is met aluminiumplaat. Net zoals bij Dekker is het nadeel dat je er niet bij kunt. 'De neuzen zijn al een keer vervangen. Het binnenwerk was helemaal verroest.' Hij wijst op de scharnierpunten van de kleppen, de vroegere lagers met vetpotjes zijn in '82 vervangen door nylon lagers. We besluiten vanwege de regen naar binnen te gaan. Germ uit zijn bezorgdheid over het verdwijnen van bij-

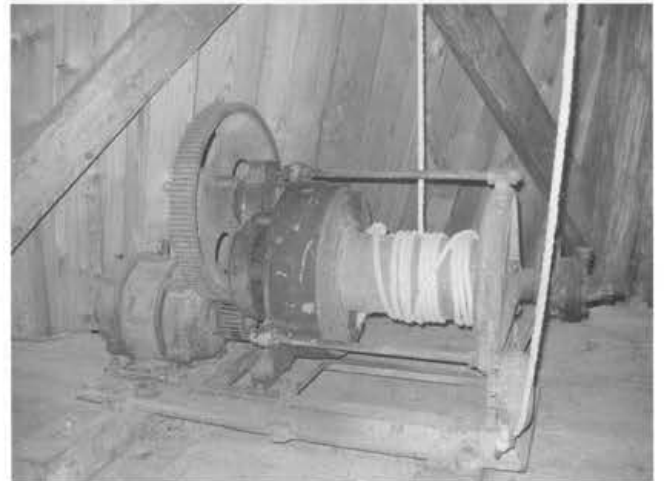

Het Bilau-gevlucht met kleppen, stroomlijnneus en regelstangen.

zondere wieksystemen bij molens, zoals Dekker en Van Bussel. Men heeft de neiging om overal fokwieken op te zetten. Zelfs Monumentenzorg stelt dit soort dingen voor. In 1982 wilde men het Bilau-wieksysteem op De Hoop vervangen door Oudhollands. Dat is gelukkig niet gebeurd.

Bijzonderheden

Binnen op de maalzolder zien we een ijzeren klos aan een touw hangen. 'Weten jullie wat dat is?' vraagt Germ. 'Een ijzeren keerklos, die zie je niet zo vaak.' Hij nodigt ons uit om de rest van de molen te bekijken. De doorlopende achtkantstijlen lopen vanaf de grond naar boven tot onder het boventafelement in de kapzolder. Wij gaan het trapje op naar de steenzolder, daar treffen we twee steenkuipen aan met een steenkraan. Germ wijst naar de nieuwe steenkuip, die een kopie van de oude is. 'Die is alleen wat forser uitgevallen.' Bijzonder zijn de drie gordingen om de kuip. Meestal zijn dat er twee. Germ: 'We malen heel af en toe tarwe voor de lol. Het andere koppel wordt niet gebruikt.' Hij loopt naar de oude lier, die vroeger elektrisch aangedreven werd. Vroeger werden er zakken mee omhoog gehesen.

De oude elektrische lier gebruikt i.p.v. een traditioneel luiwerk.

Voor het afschieten gebruiken ze een zelfgemaakt afschietblok. Voor de Noordenveld maakte men er één op basis van een foto uit 1962. Met schijven waar de touwen overheen lopen. Deze in De Hoop heeft geen schijven, maar werkt ook goed. Je kunt de meelzak afremmen door de touwen samen te knijpen.

Op de luizolder bevindt zich een kammenluiwerk. 'Dat is in het Noorden gebruikelijk,' licht Germ toe.

Op de kapzolder drijft het grote bovenwiel een bonkeelaar aan. Als we de hanentree opklimmen is de tekst H.KOOPS goed te zien op het bovenwiel. 'Dat deden molenmakers of gewone timmerlieden wel vaker.' Verder zien we een voeghoutenkruierwerk. De ijzeren bovenas van Fyenoord dateert uit 1844.

Bliksembezoek aan de Noordenveld

De Noordenveld staat in het centrum van het dorp. Er gebeurt meer, mensen doen boodschappen, parkeren hun auto's. De onderbouw is van steen, de molen zelf van hout en rietgedekt. Hij draait met twee volle en twee halve voor de prins. De blauwe wimpel wappert achter. Vrijwillig molenaar Sicco zit boven op de maalzolder met z'n neus in de studieboeken. Hij staat als contactpersoon op de molen website. Desgevraagd geeft hij nu een korte toelichting op de bilmachine die in de hoek van de ruimte ligt. Germ is apentrots dat ze deze oude machine in hun bezit hebben. Er hangt een geschreven toelichting aan de muur. Voor verdere bezichtiging hebben we geen tijd meer. We

bedanken Germ dan ook hartelijk voor alle informatie.

Bronnen:

- internet: www.molens.nl
- Brochure Molens in Norg, samengesteld door G.Geersing
- Basiscursus voor vrijwillige molenaar, H.6, p. 46, 47, 53.

- Wieksystemen voor polder- en industriemolens, G.J.Pouw, 1982 Deventer-Antwerpen
- met dank aan vrijwillige molenaars Germ Geersing en Sytze Jager
- fotografie Dick Boot

Alice de Wit
De reizende correspondent

Evert Smit-Biotoopprijs 2003 voor Gemeente Montfoort

Onlangs is door het bestuur van "Het Gilde van Vrijwillige Molenaars" (GVM) de jaarlijkse Evert Smit-Biotoopprijs toegekend aan de gemeente Montfoort voor haar bijdrage aan een betere omgeving voor Molen de Valk. De Evert Smit-Biotoopprijs is ingesteld in 1995, toen nog als "Biotoopprijs" om nou als molenaars eens positief in het nieuws te komen; in plaats van steeds maar protesten in te dienen tegen nieuwbouwplannen juist eens een compliment te geven aan personen of instellingen die zich sterk hebben gemaakt voor de molenbiotoop (omgeving van een molen). Enkele gemeenten zijn Montfoort voorgegaan; Geldermalsen, Domburg, Almelo en Stein.

Daarnaast hebben nog twee molenstichtingen de prijs ontvangen en ook de (voormalig) biotoopmedewerker van de Hollandsche Molen, Gerbrand de Vries.

De prijs is genoemd naar Evert-Smit, molenliefhebber van het eerste uur en groot voorvechter voor een goede omgeving voor de molens; een windmolen heeft wind nodig en deze wind moet ongestoord naar de molen kunnen waaien. Dit klinkt heel logisch, maar vaak tref je molens aan, tussen te hoge bebouwing en tussen te hoge bomen.

Ook in Montfoort dreigde dit te gebeuren met molen De Valk. Mede op aandringen van de molenaars, onder wie huidig bewoner en molenaar van de molen Paul Groen, heeft de Gemeente een keer ten goede gemaakt voor de molen; de bomen aan de overkant van de provinciale

De burgemeester van Montfoort, de Dhr. Jansen, neemt de aan de stad verleende prijs in ontvangst.

weg zijn gerooid, waardoor de molen vanuit die kant een sterk verbeterde windtoevoer ondervindt en waardoor vanuit die hoek de belevingswaarde van de molen sterk is verbeterd. Daarnaast zijn de plannen voor de naast de molen gelegen supermarkt aangepast aan de molen, waardoor hiervan geen hinder meer wordt gekregen; het dak kwam bij het oorspronkelijke plan aanmerkelijk hoger te liggen en zou grote windhinder (geblokkeerde toestroom en doorstroom, evenals wervelingen die schadelijk zijn voor de molen). Ook bij ruimtelijk groen rondom de supermarkt is rekening gehouden met de molen. Ook voor de toekomstige plannen is er contact met Stichting Molen de Valk, zodat deze voor de molen geen schadelijke gevolgen veroorzaken of juist bijdragen aan een verbetering van de situatie van de molen. Al met al was het GVM-bestuur hiermee overtuigd dat ze met de gemeente Montfoort een goede kandidaat had voor de biotoopprijs van dit jaar en werd het verzoek van de molenstichting om de gemeente hiervoor te nomineren gehonoreerd. Uiteindelijk bleek de gemeente Montfoort van alle genomineerden de beste, ook met het oog op de toekomst en is de nominatie omgezet in een daadwerkelijke toekenning die op vrijdag 28 november a.s. vaste vormen aanneemt met de uitreiking van de prijs aan burgemeester Jansen van Montfoort.

Gemeente MONTFOORT
Persbericht
20 november 2003

Molen de Valk opgetuigd met vlaggen n.a.v. de biotoopprijs.

Evert Smit-Biotoopprijs 2003 voor Gemeente Montfoort

Molen De Valk is een van de meest karakteristieke elementen van de historische stad Montfoort. Op vrijdag 24 oktober jl. zijn wij benaderd door het Gilde van Vrijwillige Molenaars met een verheugende mededeling: wij zijn in het voorjaar van 2003 voorgedragen door de vrijwillige molenaars van Molen de Valk voor de toekenning van de 'Evert Smit Molenbiotoopprijs'. Deze biotoopprijs wordt jaarlijks toegekend aan partijen die een positieve bijdrage hebben geleverd aan de instandhouding of verbetering van molenbiotopen. Het Gildebestuur heeft onlangs besloten om de prijs aan onze gemeente toe te kennen. De prijs bedraagt, naast de belangrijke pluim en blijk van waardering, een geldbedrag van € 500. Waar hebben wij dit aan verdiend?

De trotse burgemeester Den de Gilde bestuursleden Bener en Steinz.

De sector Grondgebied van onze gemeente heeft in de afgelopen periode regelmatig contact gehad met de vrijwillige molenaars en stichting Molen de Valk. Daar zijn onder andere de volgende activiteiten uit voortgekomen:

1. De bomen aan de overkant van de provinciale weg zijn gerooid waardoor de molen een sterk verbeterde windtoevoer heeft gekregen uit die richting.
2. Het dak van de supermarkt naast de molen is aangepast aan de molenbiotoop;
3. Er zijn besprekingen geweest met de molenaars en stichting Molen de Valk over de inrichting van het ruimtelijk groen om de supermarkt. De gekozen groene aanplant is aangepast aan de wensen van de molenaars;
4. Er zijn besprekingen geweest met de stichting Molen de Valk met betrekking tot de inrichting van het braakliggende perceel Van Leeuwen en de mogelijkheden aan de Julianalaan. Deze besprekingen zullen tijdens de ontwikkeling van beide percelen en andere relevante plannen door blijven gaan. Bovendien wordt bij de opstelling van de ruimtelijke onderbouw van plannen binnen de molenbiotoop aandacht besteed aan de implicaties voor de molenbiotoop, aan de hand van de Richtlijnen Molenbiotoop die door de provincie zijn opgesteld.

Naast deze aandacht voor de molenbiotoop is de productgroep Onderwijs Welzijn Cultuur en Sport actief betrokken bij de molen. Op het moment vinden er besprekingen plaats over de mogelijke verplaatsing van de VVV naar de molen en het inrichten van een oudheidkamer in de molen. Deze activiteiten zouden een belangrijke bijdrage aan het toeristische imago van de molen kunnen leveren en de molen tot publiekstrekker van de stad Montfoort kunnen maken. Bovendien kan een dergelijke ontwikkeling het economische draagvlak van de molen verbeteren, waardoor er meer geld beschikbaar kan komen voor onderhoud en biotoop. Einde bericht

Prijsuitreiking op 28 november, 11.00 uur in stadskantoor

Westlandse Molendag

Zaterdag 26 juni a.s. organiseren de Westlandse molenaars voor de elfde maal de "Westlandse Molendag". Op deze dag is het mogelijk zeven koren- en vijf watermolens in werking te zien en te bezichtigen.

De korenmolens zijn:

- "De Hoop" te Maassluis.
- "De Korpershoek" te Schipluiden.
- "De Roos" te Delft.
- "Windlust" te Wateringen.
- "De Korenaer" te Loosduinen.
- "De Vier Winden" te Monster.
- "De Korenmolen" te 's Gravenzande.

De watermolens zijn:

- "De Wippersmolen" te Maassluis.
- "De Nieuwlandsche Molen" te Hoek van Holland.
- "De Groeneveldse Molen" te Schipluiden.
- "De Schaaeweimolen" te Rijswijk.

De molenaars die deze soms eeuwenoude werktuigen bedienen, geven u graag uitleg over hoe de molen het meel maalt of het overtollige water uit de polder maalt. Evenals voorgaande jaren doet ook de "Crossley" dieselmotor van de "Oude Lierpolder" te De Lier weer mee. Voor wie geïnteresseerd is in oude motoren een unieke kans. Tevens zijn er langs de "Gaagweg" te Schipluiden bij nummer 11 enige mobiele dieselmotoren opgesteld, die werktuigen aandrijven. In de daarnaast gelegen "karnmolen" is een particulier gereedschapsmuseum gevestigd, dat eveneens te bezichtigen is. Ter hoogte van de "Oostgaag" nummer 25 is het mogelijk om de fundering van de "Kleine Kralingermolen" te bezichtigen.

Ook dit jaar is het mogelijk de molens en het museum per fiets te bezoeken.

U kan daarom bij alle deelnemende molens een aanbevolen en tevens vernieuwde fiets-

route met stempelkaart kopen voor € 2,50. De hele tocht, die niet verplicht uitgefietst hoeft te worden, is ongeveer 60 kilometer lang. Bij het behalen van minimaal vijf stempels (molens) komt u in aanmerking voor het tegeltje van de in dit jaar in de schijnwerpers staande molen.

Ook zijn dit jaar bij de molens nog enkele exemplaren van het boekje "Westlandse Molens" te verkrijgen.

Activiteiten bij de molens. Ook dit jaar kan men bij de Groeneveldse molen tegen betaling koffie, thee, en frisdrank verkrijgen. Buiten op de parkeerplaats staan er tuinmolens voor de verkoop opgesteld. Bij korenmolen De Hoop te Maassluis kan men tegen betaling pannenkoeken verkrijgen. Tot ziens op een van de molens en hopelijk is het goed weer!

De Westlandse Molenaars

Westlandse molendag

Zaterdag 26 juni 2004

Schipluiden:
Korenmolen
"De Korpershoek".
Poldermolen
"Groeneveldse molen".

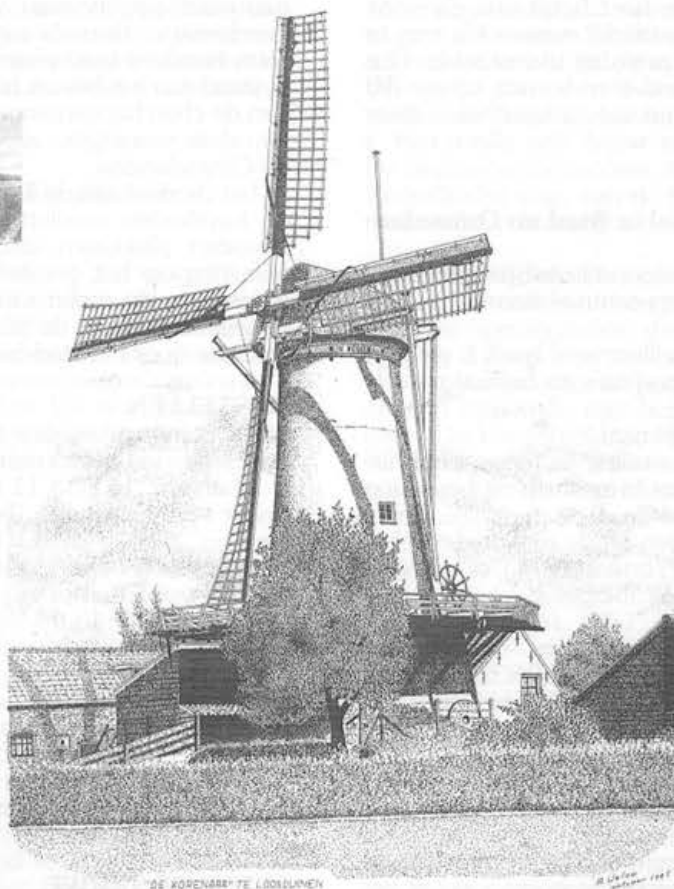
Delft:
Korenmolen
"De Roos".

Rijswijk:
Poldermolen
"De Schaapweimolen".

Wateringen:
Korenmolen
"Windlust".

Loosduinen:
Korenmolen
"De Korenaer".

Monster:
Korenmolen
"De Vier Winden".

Hoek van Holland:
Poldermolen
"De Nieuwlandse molen".

's-Gravensande:
de korenmolen.

De Lier:
Molenvorm van de Oude Lierpolder waarin een Crossley motor met vijzel.

Maassluis:
Korenmolen
"De Hoop".
Poldermolen
"De Wippersmolen".

Maasland:
Poldermolen
"Dijkmolen".
Korenmolen
"De Drie Lelies".
(niet te bezichtigen)

Op deze dag zijn 12 molens open gesteld van 9.00 tot 17.00 uur
Bij de molens is voor € 2,50 een routebeschrijving te verkrijgen voor een fietstocht, starten kan vanaf elke molen. Bij bezoek aan vijf of meer molens krijgt u een leuk aandenken!

Voor meer informatie bel: **015-3808432**

Of per E-mail george@caiv.nl,

Tevens kunt u op internet onze homepage bezoeken:

<http://come.to/westlandsemolens>.

Aan de Westlandse Molendag wordt medewerking verleend door de W.O.S

Westlandse Omroep Stichting

Avondmalen op de Wilhelmina in Noorderhoogebrug

Zaterdag 25 oktober was het voor de tweede keer zover, korenmolens Wilhelmina te Noorderhoogebrug (Gr) ging avondmalen. Het jaar hiervoor was het voor het eerst op deze molen georganiseerd en een groot succes.

Aangezien er het jaar er voor een zeer groot aantal bezoekers was is er besloten de openingstijden met een uur te vervroegen, de deuren gingen om 18.00 uur i.p.v. 19.00 uur open. Gelijk zat de loop er goed in, dit ondanks de buien die met enige regelmaat naar beneden kwamen vallen. Er stond voldoende wind om te draaien, alleen niet voldoende om te malen. Ook de pannekoeken gingen er met smaak in, maar dat kwam door 3 "professionele" pannekoekbakkers te weten: Herman Sangers met zwager en Petro van Doorne. Maar ook in de rest van de molen hadden we gelukkig assistentie van Joyce Beneker, Roy Jansen, Jan Knegt en Hans Vink. Mede dankzij hun hulp kon ook deze avond weer een groot succes genoemd worden. De schatting is ook dat er ongeveer 300 mensen zijn geweest.

Het succes van deze tweede keer heeft ons dan ook doen besluiten er een terugkerend evenement van te maken en wel op de laatste zaterdag van oktober. Dus voor degene die zegt, ik wil wel eens komen kijken: **30 oktober 2004** is er een nieuwe gelegenheid, maar eerder mag natuurlijk ook, er wordt dan alleen niet 's avonds gemalen.

De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594 - 1856

een aspect van onze sociaal-economische geschiedenis waarin molenaars en cherchers centraal staan

B. D. Poppen

Het genaaid, gebonden en geïllustreerd boek is gedrukt op A4-formaat, omvat 298 pagina's en bestaat uit drie delen.

Deel I: De belasting op het gemaal

Een beschrijving van de aard, inning en toepassing, alsmede van de invloed van deze impost op de bevolking en de economie

Deel II: De chercherswoningen bij de molens ten plattelande en overzicht van de resterende en verdwenen sarrieshutten in de provincie Groningen

Deel III:

De plakaten, resoluties, ordonnanties, reglementen en rekestes betreffende de belasting op het gemaal een overzicht van Groningse rechtsvoorschriften in de periode 1594-1856

de letterlijke teksten uit de bronnen van m.n. de Groninger Archieven.

Het boek beschrijft de situatie rondom de belasting op het gemaal - een recht dat werd geheven op het bij de molenaar ter vermaling aangevoerde graan - in het bijzonder in de provincie Groningen.

Als beginjaar is genomen 1594, het met name voor de provincie Groningen zo belangrijke jaar van de Reductie. Door de toetreding van Stad en Lande werd zij de zevende provincie van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

Als afsluitend jaar is genomen 1855, waarin de belasting op het gemaal in Groningen, respectievelijk in het gehele land werd afgeschaft.

In het 1e deel wordt beschreven de opzet, invoering en handhaving van deze belasting, de sanering van het molenbestand in Groningen in 1628 en de aanstelling van de cherchers (belastingcontroleur - in Groningen

worden ze sarries genoemd), met naam en plaats, en de bouw van de chercherswoningen bij de molens. Ook wordt het pachtsysteem behandeld, alsmede de wijze van inning, de vele ontduikingen en vormen van fraude, het verzet bij de bevolking, het Reglement Reformatoir, de belasting op het gemaal in de periode van de Bataafse Republiek en tijdens de eerste decennia van het koninkrijk en in het begin van het stoomtijdperk, en de invloed van deze belasting op de bevolking en de economie.

Tevens wordt, naast de situatie 'ten plattelande', een beschrijving gegeven van de situatie in de stad Groningen, waaronder met name de periode rondom het rampjaar 1672 en tijdens de eerste helft van de 19e eeuw. Ook worden het windrecht en het maalloon, alsmede enige ordonnanties, reglementen en instructies voor molenaars en cherchers beschreven.

Alhoewel het accent ligt op de provincie Groningen, wordt tevens een fragmentarisch beeld gegeven van de situatie in de overige gewesten ten tijde van de Republiek.

In het 2e deel is een overzicht van de resterende chercherswoningen (in Groningen worden die sarrieshutten genoemd) opgenomen, waarvan een zestal uitvoerig is beschreven, alsmede een uitgebreid overzicht van de ruim honderd verdwenen hutten. Ook wordt aandacht besteed aan het bestek uit 1630, bestemd voor de bouw van de chercherswoningen, alsmede aan het onderhoud aan deze woningen, zowel in de stad Groningen als in de Ommelanden.

In het 3e deel zijn de letterlijke teksten opgenomen van de honderden resoluties, ordonnanties, reglementen, rekestes, plakaten, alsook enige instructies inzake de belasting op het gemaal, de cherchers, de chercherswoningen, de molens en de molenaars, genomen en uitgevaardigd door de Staten van Stad en Ommelanden, alsmede door het stadsbestuur van Groningen.

BESTELLEN

Het boek kan worden besteld door overmaking van € 23,75,- (dit is inclusief porto en emballagekosten) op Postbank nr. 141 58 11 t.n.v. B. D. Poppen, Uithuizen, onder vermelding van "boek gemaal" en uw adresgegevens.

Afgehaald op het onderstaand adres is de prijs € 20,- .

B. D. Poppen, Ripperdadrift 16, 9981 LH Uithuizen

telefoon: 0595 43 48 25, e-mail: b.poppen@net.hcc.nl

Het boek zal - ijs en weder dienende - ook te koop zijn

tijdens de jaarvergaderingen van De Hollandsche Molen

te Amsterdam op 20 maart, van het Gilde van Vrijw.

Molenaars te Arnhem op 3 april, van de Molenwerkgroep

O-G op 27 maart te Winschoten en tijdens de vergaderingen

van de Vrienden v.d. Groninger Molens, het Gilde afd.

Groningen en tijdens de voorjaarsvergadering van TIMS.

ZEEUWSE TARWE

Kwadendamme, 28 januari 2004

Al 12 jaar laten Zeeuwse akkerbouwers zien dat goed geteelde baktarwe uitstekend geschikt is voor het malen van graan ten behoeve van brood. Het geheim van Tarwecirkel zit in een reeks teeltmaatregelen:

Het uitkiezen van goede grond (zeeklei) vanwege vochtvoorziening in de zomer. Het zaaien van goede tarwerassen met de kwalificatie A9 (toprassen voor baktarwe zoals Bussard, Monopol en Urban).

Op tijd en drie keer kunstmest strooien. In maart voor de uitstoeiing, begin mei voor de ontwikkeling van de plant tot 1 m hoogte

en half juni om een goed eiwitgehalte te krijgen.

Als er ziekten in het gewas komen, maakt de plant zelf antistoffen daartegen. Als ziekte de

overhand krijgt gebruiken we verantwoorde middelen die de ziekte stoppen en het milieu niet belasten. We oogsten pas wanneer de tarwe helemaal rijp is. Bij het dorsen zorgen we voor een goede reiniging. De tarwe wordt eerst per perceel geanalyseerd. Alleen de tarwe die aan onze eisen voor baktarwe voldoet wordt opgeslagen.

Om het gehele jaar een constante kwaliteit te kunnen leveren mengen we de nieuwe oogst geleidelijk met de nog resterende opgeslagen oogst. De opslag wordt geregeld geventileerd met koude lucht om de tarwe koel en fris te houden. Er zijn weinig tot geen bewaarverliezen. Alle tarwe wordt na door de reinigingsmachine te zijn gegaan, afgeleverd aan ambachtelijke molenaars die het meel met succes verkopen aan consumenten en plaatselijke bakkers.

De analysecijfers die volgen zijn eerder normaal dan uitzondering:

14-15 % eiwit, 14-16 % vocht, zelenywaarde 65-75, hagberg 250 - 300.

Boeren die baktarwe verbouwen hebben een 5 tot 10% lagere opbrengst dan zij die voertarwe kweken. De hogere prijs maakt dat echter ruimschoots goed. Wanneer de kwaliteitseisen hoog genoeg gesteld worden (boeren die onvoldoende kwaliteit leveren, vallen af) kun je ook in Nederland, wel degelijk prima baktarwe kweken. Het is ook belangrijk om je als molenaar, als specialist, van anderen te onderscheiden. Als jouw brood, of brood van jouw meel, lekkerder is dan ergens anders, komen de mensen speciaal voor jouw product. [brief iets bekort]

Met vriendelijke groet

L. de Winter

Tarwecirkel, Kaneelpolderdijk 1, Kwadendamme (te bereiken via 06-53482320).

Commentaar van de redactie: Het is dus mogelijk om in ons land eersteklas graan te telen dat na malen voor het broodbakken geschikt is. Vaak hoor je verhalen dat in Nederland alleen maar voertarwe verbouwd kan worden. Op veel molens wordt inderdaad (uitsluitend?) voertarwe gemalen. We vernemen graag de reacties van korenmolenaars over hun ervaringen met het malen van Nederlandse tarwe voor levering aan broodbakkers.

"DE WESTBRABANTSE MOLENS"

Vereniging tot behoud van molens in West-Brabant
Op zondag 23 maart 2003 zal voor de 12e maal de WESTBRABANTSE MOLENDAG worden georganiseerd door de vereniging "De Westbrabantse Molens". Door deze molendag wil de vereniging de aandacht van het publiek blijvend vestigen op het mooie bezit aan verschillende typen molens in het westelijk deel van Noord-Brabant, dat zich uitstrekt vanaf Dongen tot aan de provinciegrens van Zeeland en van Raamsdonksveer tot aan België. In de media is onlangs te lezen geweest dat er, financieel gezien, moeilijke tijden aanbreken om deze rijksmonumenten in stand te houden, waarvoor vele vrijwilligers met veel plezier zich wekelijks enkele uren voor inzetten

De Vereniging "De Westbrabantse Molens" wil daarom de aandacht van het publiek blijvend vasthouden voor de bedreigingen van de molens, niet alleen financieel, maar ook aandacht vragen voor de biotoop rondom de molen. De windvang van de molens, zoals de aanplant en de hoogte van bomen, de hoogte van geplande bebouwingen baart eveneens zorgen. De vereniging wil daarom de belevingswaarde van de molen in het landschap en zijn omgeving verbeteren.

Tijdens deze molendag kunt u wederom kennis maken met de zeer vernuftige techniek uit het verleden, die de moeite van het behouden waard is.

Onvoorziene omstandigheden voorbehouden hebben

de molenaars van de molens in onderstaande plaatsen weer hun medewerking toegezegd. De lijst is echter aan veranderingen onderhevig. Voor de laatste stand van zaken kunt u het beste contact opnemen, telefonisch of per email, met onderstaand adres. Uiteraard zullen de molens bij voldoende wind draaien en wanneer de molenaar voldoende graan heeft zal er bij een aantal molens ook gemalen gaan worden. Ook zullen er andere activiteiten worden georganiseerd. De vereniging vraagt aan het publiek goed op de afzettingen te letten en de veiligheidsmaatregelen in acht te nemen.

Deelnemers (onder voorbehoud)

De molens staan in de volgende plaatsen: Bavel, Bergen op Zoom, Den Hout, Etten-Leur, Heense Molen, Hooge Zwaluwe, Huijbergen, Made, Nieuw-Vossemeer, Raamsdonksveer, Roosendaal, Terheijden, Ulvenhout, Willemstad (woonmolen, niet van binnen te bezichtigen), Wouw, Zevenbergen en Zundert.

Ook dit jaar zal weer de maalderij in werking te zien zijn te Halsteren aan de weg richting Steenberg, ingang perceel Daansbergen.

Molen "De Assumburg" te Nieuw-Vossemeer zal gedurende 24 uur gaan draaien en wel vanaf zaterdagavond 22 maart 23.00 uur tot zondagavond 23 maart 23.00 uur. Wilt u de molen in de avond en nacht in de schijnwerpers zien draaien, brengt u dan een bezoek aan de molen en de molenaar heet u van harte welkom.

De deelnemende molens zijn weer te herkennen aan de Nederlandse vlag, aan de blauwe wimpel of doordat de molens (bij voldoende wind) gewoonweg draaien.

Openingstijden: De molenaars heten u weer van harte welkom en zullen u graag rondleiden in hun molen tijdens de openingsuren, die zijn vastgesteld van 11 uur tot plm. 17 uur.

Voor meer informatie kunt u (bij voorkeur 's avonds) contact opnemen met het secretariaat van de Vereniging "De Westbrabantse Molens", Doornbos 47, 5121 RT Rijen, tel. en fax nummer 0161 225714. E-mail adres: westbrabantsemolens@home.nl. Bij dit adres kunt u zich ook aanmelden als lid van de vereniging.

Secretariaat: Postbank: 6 58 58 16
Doornbos 47, 5121 RT RIJEN
Tel. & Fax: 0161 225714

EDUCATIEPROJECT PELLEN

Het ambacht pellen is in de afgelopen tijd regelmatig in het nieuws geweest. De Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillig Molenaars afdeling Groningen organiseren in april twee cursusdagen en in de maanden oktober en november meerdere cursusdagen. Afhankelijk van het aantal deelnemers zullen wij proberen om een aantal cursisten te plaatsen in april. De andere cursisten krijgen bericht wanneer zij de lessen in het najaar kunnen bijwonen. De lessen worden gegeven door erkende instructeurs van het Gilde en tevens is voor de uitreiking van het certificaat een bestuurslid van de Stichting aanwezig.

Uitgangspunten

De introductie les wordt gegeven voor maximaal negen personen. Er worden in april twee lessen gegeven. In de eerste les worden de vrijwillig molenaars die in opleiding zijn uitgenodigd uit de provincie Groningen. Deze groep wordt aangevuld met de andere personen die zich hebben opgegeven. De tweede les gaat voor iedereen die zich heeft opgegeven in volgorde van binnenkomst.

Het lesgeld bedraagt € 15,00 te voldoen na ontvangst van de uitnodiging. Bij de opgave van de les kunt u tevens vermelden of u gebruik wilt maken van een traditionele gort maaltijd in de lunch pauze. De kosten hiervan zijn voor eigen rekening en bedragen ongeveer € 7.50 Bij opgave vermelden of hieraan wordt deel genomen.

Wat gaan we doen

Ontvangst bij de molen Ceres om 8.30 uur
U ontvangt de lesbrief pellen en krijgt de gelegenheid om deze in te zien. Uitleg over de pelindustrie in Goningen.

We zullen globaal het pelproces stap voor stap bekijken, de benodigde gereedschappen bespreken, het slaan van pelblik, molen in het werkzetten, hulpwerktuigen en de zeef in het werkzetten en de molen gereed maken om te pellen. Daarna het maken van de vragen die in het lesmateriaal zijn opgenomen.

Hoe is de dagindeling

Ontvangst met koffie/ thee om 8.30 uur.
Na de introductie om 10.00 koffie/ thee
Middagpauze van 12.00 tot 12.45 uur
Na het stilzetten van de molen pauze om 14.45 uur
Sluiting van de lesdag om ca. 15.45 uur.

Het resultaat van deze dag

Uitreiken van de certificaten aan de deelnemers.

Cursisten die reeds in bezit zijn van de lesbrief betalen voor deze dag € 10,00

Lot Houtzaagmolen De Otter bezegeld

Met de uitspraak van de Raad van State op 3 december 2003 is – na bijna 4 eeuwen - definitief de ondergang van Houtzaagmolen De Otter in Amsterdam ingeluid. De procedure was door de Vereniging De Hollandsche Molen aangespannen tegen wijziging van het bestemmingsplan van het zogenaamde Marcanti-eiland, waardoor de bouw van een 55 meter hoge woontoren ten zuid-westen van de molen mogelijk wordt gemaakt. De Raad van State heeft in haar uitspraak alle aangevoerde bezwaren ongegrond verklaard.

Ronduit verbijsterend is het dat de Raad van State ook de meest onzinnige argumenten van het stadsdeel Westerpark klakkeloos heeft overgenomen. Zo negeert zij de wetenschappelijk onderbouwde kritiek op het door het stadsdeel uitgevoerde windonderzoek, waarmee zij de conclusies van haar eigen adviescommissie (de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak) naast zich neer legt. Verder stelt zij dat het verlies aan wind gecompenseerd zou kunnen worden door het aanstellen van meer molenaars en dat de molen gebruikt zou kunnen worden voor het opleiden van leerlingmolenaars. Dit laatste is een contradictio in terminis: Een molen die geen wind meer vangt zal nooit een molenaar bereid vinden om 'm te laten draaien, want hij draait niet. En wat zou een leerling molenaar moeten leren op een stilstaande molen??

De uitspraak heeft waarschijnlijk grote gevolgen voor alle overige hoogbouwplannen rond de molen: het stadsdeel zal - gesterkt door deze procedure - die plannen willen uitvoeren. Wanneer alle hoogbouw is gerealiseerd zal De Otter rondom zijn afgeschermd van de wind, waardoor hij versneld zal vervallen tot een wrak.

Het enige wat dit belangrijke monument nu nog kan redden is verplaatsing naar een andere plek waar voldoende wind is. Voor Amsterdam echter blijft het een enorm verlies: haar allereerste en tevens allerlaatste houtzaagmolen is dan van z'n oorspronkelijke plaats verdwenen. Het was juist de combinatie van dit bijzondere

monument met z'n eigen locatie in de stad die het z'n uitzonderlijke monumentale waarde gaf.

De nieuwe toekomst

Nu het windverlies in de nabije toekomst een gegeven is, zijn de direct belanghebbenden weer aan zet:

- De eigenaar van de molen, de Stichting Houtzaagmolen De Otter zal zich gaan beraden wat de meest juiste beslissing is. Kan de molen worden verplaatst? Welke locatie? Kan Amsterdam voor de kosten hiervan aansprakelijk worden gesteld?
- De molenaar zal ook z'n keuzes maken; welke werkzaamheden zijn nu nog zinvol? Tot nu toe werd er op windstille vrijdagen gewerkt aan de molen zodat er een steeds beter zaagprodukt kon worden geleverd. Nu de molen steeds vaker zal stilstaan bij gebrek aan wind lijken deze investeringen voor de toekomst (waar ook veel geld mee gemoeid zou zijn) verspilde moeite. Anderzijds moet de molen zoveel mogelijk in conditie worden gehouden om het verval door stilstand zoveel mogelijk te voorkomen.

Hoe deze keuzes ook zullen uitpakken, het einde van De Otter als werkend monument in stadsdeel Westerpark is met deze uitspraak aangekondigd.

Noot voor de redactie:

De volledige tekst van de uitspraak van de Raad van State is te vinden op <http://come.to/De-Otter>
Nadere informatie wordt graag verschaft door de molenaar van De Otter, Paul Rijkers, 020-6940704 of rijkers@iri.tudelft.nl

Friese Molenaarsdag 2004

Op 27 maart wordt langs Van Harinxmakanaal de zesde Friese molenaarsdag gehouden. Een dag met een uitnodiging voor alle molentielhebbers en molenaars. Geen publieksdag (dat is in Fryslân in september), maar voor alle aandacht voor de molenvrienden. De te bezoeken molens zijn dit jaar: Kramer en Hoogland, de spinnenkoptweeling van Leeuwarden, poldermolen De Poelen van Dronrijp, boerenmolens Hatsum en Kingmatille bij Dronrijp en de windmotor te Weidum. Alle molens staan op zichtafstand van het Van Harinxmakanaal, de vaarweg van Harlingen naar Leeuwarden. Er is een fietsroute mogelijk van 30 kilometer langs dit kanaal en de zijtak de Zwette om de molens te bezoeken. Parkeermogelijkheden zijn er voor auto's met fietsendrager bij NS stations Deinum en Dronrijp en bij het Campanile hotel te Leeuwarden. Als men per auto de molens wil bezoeken moet men rekenen dat bij de molens een eindje moet lopen. Voor de spinnenkopmolens en de windmotor zal worden gezorgd voor aanvullend vervoer over het water. Het is een van eerste keren dat de (nieuwe) Hooglandmolen in werking zal zijn. De molens zijn open van 10.00 – 16.00 uur. De organisatie wordt verzorgd door de De Fryske Mole i.s.m. Stichting Molens in Menaldumadeel en Waterschap Fryslân. Inlichtingen: 0511-474258 of sjerpdejong@chello.nl

OPROEP!

In verband met de toekomstige continuering van het malen op Korenmolen De Bouwing te Geldermalsen zoekt men voor deze molen een tweede :
gediplomeerd vrijwillig molenaar

Reacties sturen aan:
C. Onclin, vrijwillig molenaar in Tiel. Telefoon 0344 - 61 06 66

UITNODIGING

van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Noord-Holland, aan Gildeleden en belangstellenden, voor de

CONTACTAVOND op vrijdag 23 april 2004.

Dia-lezing door Gerrit Luyting en Fred Oudejans over:

MOLENS IN DE SCHERMER restauranten en andere ontwikkelingen.

Plaats: In de Molenzaal van sportcomplex Hoornse Vaart, Hertog Aalbrechtweg 4, Alkmaar, nabij NS-station Alkmaar-Noord.

Zaal open 19u30, aanvang 20 uur; in de zaal s.v.p. niet roken.

Inlichtingen: 072.533.8280 of 0251.311.389.

Schade door het losraken van molenzeilen

Regelmatig blijkt het voor te komen, dat schade aan zeil en molen wordt veroorzaakt door het losraken van molenzeilen. Naast alle ellende voor de molenaar om het om de as gedraaide zeil los te peuteren en snijden wordt hiervoor veelal de WA-plus-verzekering aangesproken. Dat dit fenomeen te vaak voorkomt, en daarmee mede de oorzaak is van de door onze verzekeraar gepresenteerde maatregelen is nogal duidelijk.

Het vastzetten en controleren van de zeilen ook tussen de bedrijven door blijkt dan ook een belangrijk aandachtspunt binnen de praktische opleiding, waarvoor (extra) aandacht moet worden gevraagd aan alle molenaars voor hun eigen handelen en het overbrengen hiervan bij de opleiding.

Noot van de redactie:

In de zeilmakerij is dit een niet zo'n vreemd voorval (25 jaar ervaring), maar, dat het veel voorkomt is enigszins overdreven. Maar dan de opmerking lospeuteren en snijden doet een beetje pijn. Aan dat lospeuteren kan men niet ontkomen maar lossnijden. Komt men nu nooit op het uitermate simpele idee om de molen terug te draaien !!!!!!! Dat bespaart een hoop geld en is uitermate logisch !!!!

Bindt een touw aan de onderhoektouwen en laat vervolgens een collega hier aan gaan hangen en dan de molen terug draaien. Resultaat men heeft geen mes nodig!!!!

Standerdmolenboek

Onze stichting "De Kerkhovense Molen" heeft beslag weten te leggen op nog een aantal (de laatste) exemplaren van het boek "De Standerdmolen" door Erik Tijman, Jan Scheirs en Dick Zweers. Wij willen dit nu aanbieden aan liefhebbers voor de prijs van € 25,00 afgehaald bij één van ons thuis of op zaterdagmiddag op de Kerkhovense Molen in Oisterwijk. Als we het thuis moeten sturen komt er € 6,00 aan verzendkosten bij dus dan wordt de prijs € 31,00. Het boek zal ook te koop zijn op de jaarvergaderingen van De Hollandsche Molen en van het Gilde van Vrijwillige Molenaars voor € 25,00. De eventuele baten van de verkoop komen ten goede aan onze molenstichting.

Het boek is te bestellen door overmaking van € 31,00 op rekeningnummer 8241763 t.n.v. Stichting De Kerkhovense Molen te Tilburg. Vermeld a.u.b. bij de mededelingen uw naam en adres, zodat we u het boek inderdaad kunnen toesturen.

Voor verder informatie: Hub van Erve 013-5362100 en Jan Scheirs 013-5053278

Het Molenaarsexamen

Op een mooie herfstmorgen, lekker windje (kracht 3 á 4) uit het zuidwesten, toog ik naar mijn examenmolen. Een half uur te vroeg en stijf van de zenuwen en dát op mijn leeftijd.

Men wenkte vanuit de molenaarswoning dat ik verder kon komen.

Hartelijk handen schudden en een praatje met de com-

missieleden, van maar liefst vijf man sterk. Vervolgens trok ik netjes mijn overal aan.

Het eerste gedeelte van het examen werd afgenomen door een oude "rot" met vijftig jaar ervaring. De manier van vragen stellen en de sfeer die hij creëerde vond ik vreselijk.

Echt, ik voelde mij net een misdadiger. Wie verzint toch zoiets? (Ik was er trouwens voor gewaarschuwd) Mijn leermeester had ook al van die grappen. Altijd negatief en tegen het kleineren aan. Dat zou de juiste didactiek zijn voor de échte molenaar.

Maar ik bleef zeer vriendelijk glimlachen omdat ik dit absoluut niet nóg een keer mee wilde maken. Toen de molen netjes draaide gingen we de molen in, naar de kap. De examinerator die mij hierover ondervroeg vond ik correct. Ik kreeg de bekende rijtjes: overring, rechter en linker voeghout, korte spruit, penbalk, ijzerbalk enz.. Hoeveel avonden heb ik hier de afgelopen jaren niet op gezwoegd. Rijtje na rijtje, net als een halve eeuw geleden op school: Java, Bali, Lombok, Soembawa, Soemba, Flores... En dát allemaal nu, anno 2003. Het is mij overigens nog steeds duister; wat nu het naslagwerk is en wat je uit je hoofd moet leren? *

Na heel veel vragen beantwoord te hebben stonden we weer buiten. Mijn adrenaline was inmiddels aardig opgebrand. Ik kreeg sterk het idee dat men alleen op zoek was naar wat je níet wist en daar relatief veel te veel tijd aan besteedde. Dat is volgens mij, één van de problemen van een mondeling examen.

Maar toen moest de laatste hindernis, theorie en weerkennis, nog genomen worden. Dit gebeurde in de mooie (warme) kamer van de molenaar. In de luie zetel zwoegde ik me door de gestelde vragen heen. Op het laatst, na tweeënhalve uur, was ik volkomen leeg zodat ik de windrichtingen helemaal door elkaar gooide. Een vel papier had op dat moment wonderen verricht, zeker voor zo'n visueel ingesteld mens als ik.

Eindelijk... kreeg ik hét speldje overhandigd. Hoera!!! Hoor ik nu ook bij het elite corps??? Ik kan wel zeggen dat, als ik van te voren had geweten wat de opleiding écht inhield, er absoluut niet aan begonnen was.

Volgens mij is de opleiding aan totale renovatie toe. En dan zullen die vernieuwingen wel gedragen moeten worden door alle leden van het gilde.

Ton Koops

Van de redactie:

* *Tip voor de leerling molenaars: Ieder hoofdstuk of een deel ervan eindigt met de opsomming: "Wat men dient te weten" zijnde de letterlijke tekst van de examen eisen !!!*

Het Interreg III-project "Ruimte voor Molens"

Molens zijn al eeuwen thuis in onze regio. Zoals kathedra-
len, belforten en ...mensen. Het zijn dus monumenten,
in de volle betekenis van het woord. De belevingswaarde
van dit monument kan alleen maar worden gehandhaafd
als dit werktuig in zijn omgeving mag werken. "Draaien
en malen, dus..."

De molen: een voorbijgestreefd, nutteloos en geldverslin-
dend werktuig? Vergeet het maar! Het project 'Ruimte
voor Molens' bezorgt een ander beeld. De molen, een
werktuig uit ons verleden...maar met toekomst!

Het project 'Ruimte voor Molens' speelt in op actuele
verzuchtingen en maatschappelijke vraagstukken. Zin-
vol, respectvol en duurzaam gebruik van nog kwaliteits-
volle ruimten: de molen en zijn omgeving zijn het ideale
medium. De inbreng en het functioneren van een molen
bezorgen het landschap en de leefwereld rond de molen
een opvallende dynamiek.

Het project 'Ruimte voor Molens' toont aan dat wind-
en watermolens vele, ook economische, meerwaarden
kunnen opleveren voor onze gemeenschap. De molen
scoret hoog tussen de toeristische bezienswaardigheden
van een streek. Niet in het minst wanneer de molen
effectief draait en maalt.

Het project 'Ruimte voor Molens' streeft naar kleinschal-
igheid en zet dus ook de verscheidene karaktertrekken
in de kijker. Daarom wordt er gewerkt met deelprojecten
onder coördinatie van een koepelproject: elk met een
eigen bepaald accent, maar waarin telkens de molen
centraal staat.

Totale kostprijs van het project 'Ruimte voor Molens':
€ 977.627,72

Inbreng Europese Gemeenschap: € 308.277,60
(= 31,53%)

Realisatietermijn: augustus 2002 - augustus 2005.

Het "koepelproject"

De Coördinator is verantwoordelijk voor de boekhou-
ding en voor het hele financiële luik van dit project.
Hij/zij neemt het inhoudelijke overkoepelende werk
waar en organiseert de lager genoemde activiteiten. De
coördinator wordt gehuisvest bij Mola - Het Provinciaal
Molencentrum, waar hij/zij beschikt over de nodige
infrastructuur en logistiek.

Een Werkgroep zal het effect van het project 'Ruimte
voor Molens' op het ontwikkelen van kwaliteitstoerisme
en andere gegeneerde economische activiteiten rond
molens duiden en indien nodig verbeteren.

Opdrachten:

1. Coördinator en Werkgroep ontwikkelen een degelijke
informatiestrategie over de inbreng van de deelpro-
jecten in Interreg III en omgekeerd, en over de banden
die bestaan tussen de verschillende deelprojecten.

2. De doelstellingen van het Project 'Ruimte voor
Molens' worden aan de praktijk getoetst voor de molens
van de Zwinstreek, een welomschreven regio die twee
landen bestrijkt. De neerslag ervan wordt weergegeven
in een rondreizende tentoonstelling "Molens van de
Zwinstreek" die via beurtrol in elk van de betrokken
gemeenten wordt op- en opengesteld.

3. Een molen kan niet zonder zijn ruimte... Een studie-
project onderzoekt de voorwaarden waaraan de ideale
omgeving van een molen (de "molenbiotoop") zou moe-

ten voldoen. Basis van deze studie is de concrete situatie
van de betrokken deelprojecten. Die zal worden getoetst
aan andere wind- en watermolenbiotopen in de drie
provincies. De studie kan hulp bieden aan de ontwikke-
ling van een regelgeving inzake het beschermen van de
molenbiotoop.

4. De provincies West-Vlaanderen, Zeeland, Oost-
Vlaanderen (en Nord-Pas-de-Calais) hebben een opval-
lend gelijke molengeschiedenis en molentechniek. Het
koepelproject organiseert ontmoetingsdagen voor alle
betrokkenen, waarop een studievoormiddag een wel-
bepaald thema, dat betrekking heeft op het project
'Ruimte voor Molens', aansnijdt.

Het koepelproject wordt gedragen door de drie Provin-
cies. Coördinatie: Mola-Het Provinciaal Molencentrum.

1. Project 'De molens in de Zwinstreek' (West-Vlaande-
ren, Zeeland)

Zet de opvallende aanwezigheid in de kijker van de
windmolens in de toeristisch drukke kuststreek, en meer
bepaald in de internationale regio van het vroegere
Zwin.

Dit deelproject speelt in op het sterk toenemende cul-
tuur- en fietstoerisme in het hinterland van de kust en
de vraag om informatie ter plaatse, niet in het minst van
anderstalige toeristen. Kern van die blijvende informatie
is het benadrukken van het historisch-technisch belang
van de molen, m.a.w. dat de molen veel meer is dan het
idyllisch plaatje in het landschap.

In het kader van dit project werden trouwens reeds twee
molens maalvaardig hersteld om eveneens op regelmatige
tijdstippen te malen: te Retranchement (Sluis, Neder-
land) en te Oostkerke (Damme, België). Ze vervoegen
nu het lijstje van de maalvaardige molens in de regio.

In nevengebouwen worden nevenfuncties ontwikkeld,
die de historische functie van de molens ondersteunen
en tegelijk toerisme ondersteunende activiteiten active-
ren (onthaal, info, mini-evenementen).

Initiatief en realisatie: vzw Werkgroep West-Vlaamse
Molens en de betrokken gemeenten Sluis, Brugge,
Damme en Knokke-Heist.

2. Project 'Standerdmolen Retranchement' (Sluis, Zee-
land)

De windmolen is hét aantrekkingspunt van het pit-
toreske vestingstadje Retranchement. Een draaiende,
malende molen moet de kustgenieter naar het onmiddel-
lijke achterland van de kust lokken.

Hier moet hij gastvrij en visueel kennis maken met het
toeristisch aanbod van de streek: niet alleen de molens,
maar alle mogelijke beziens- en erarenswaardigheden.
De molen wordt hier wel hét baken: het vertrekpunt van
cultuurtoerisme en natuurtoerisme.

Initiatief en realisatie: Gemeente Sluis.

3. Project 'De Graanhalm' - 'Pannenkoekmolen'
(Burgh-Haamstede, Zeeland)

Horeca en animatie (o.a. speeltuin) ondersteunen de
historische functie van deze molen, en genereren hieruit
inkomsten.

Met dit project wordt de verscheidenheid van de functie-
mogelijkheden van de windmolen in de kijker gezet: niet
alleen aandrijven van molenstenen, maar ook omzetten
van energie (bijvoorbeeld aanschouwelijk voorgesteld
via het aandrijven van een draaimolen) en waterhuis-
houding.

Met dit project wordt gepeild of het creatief
aanwenden van de energie van de windmo-

len en het aanbieden van verscheidenheid de aantrekkings van de bezoeker toeneemt (te meten aan toename aantal bezoekers).

Initiatief en realisatie: Stichting 'De Graanhalm'.

4. Project 'Oostmolen' (Gistel, West-Vlaanderen)

De historische molenlokatie van de 'Oostmolen' moet een potentieel knooppunt vormen binnen de toeristische-recreatieve infrastructuur van het kustachterland in de omgeving van Gistel.

Ze zal naast de eigen activiteiten, zoals educatieve en museale functies, als spil worden beschouwd van een regionaal netwerk van bezienswaardigheden en toeristische ontginning van de regio ten zuiden van de toeristische aantrekkingspool Brugge. Gestreefd wordt naar gestructureerd molentoeerisme.

Tevens wordt hier met het klassieke molenpatrimonium de verbinding gelegd naar de moderne toepassing van de windmolentechniek. In Gistel werd immers de eerste volwaardige, experimentele energieopwekking met een windmolen in België op touw gezet met de nog bestaande windmolen 'De Merelaan', waarmee de 'Oostmolen' meer dan alleen maar lokale affiniteiten mee heeft.

Initiatief en realisatie: Stad Gistel.

5. Project 'Vinkemolen' (Zwalm, Oost-Vlaanderen)

Met de heroprichting van de staakmolen 'Vinkemolen' beogen de initiatiefnemers de herwaardering van een werkelijk eeuwenoude molensite in een van de gaafste molenbiotopen van Vlaanderen. De molen verschijnt als bakken in een open cultuurlandschap. Dat situeert zich in het gehucht Wijlegem, dat wordt bepaald door een klein kerkje en twee 18^e eeuwse hoeven, alle als monument en landschap beschermd.

Zwalm wordt toeristisch intens gepromoot als "molengemeente" omwille van de zeven watermolens. De meeste echter werden ingenomen door de horeca, waarbij de historische maalfunctie verloren ging. Visueel is dit merkbaar door de sterk vervallen waterwielen en de banaal geworden omgeving van die watermolens.

De 'Vinkemolen' moet daar tegenover een kwaliteitsvol aantrekkings- en rustpunt vormen, zodat het toerisme in de regio ook op lange termijn aantrekkelijke perspectieven biedt. Dank zij de 'Vinkemolen' zal de gemeente Zwalm zijn toeristische loknaam "molengemeente" ten volle behouden. Tegelijk zal de site van de 'Vinkemolen' een voorbeeldrol vervullen voor de andere (water)molensites in de omgeving.

Initiatief en realisatie: vzw 'Vinkemolen'.

6. Project 'Boembekemolen' (Brakel, Oost-Vlaanderen)

Het behoud van de lokatie van de minstens zestiende-eeuwse watermolen, centrum van het gehucht Boembeke, werd geheel opgegeven wegens banalisering en verregaande staat van verval.

De initiatiefnemers namen de molen en zijn lokatie echter op in een natuurreservaatproject, juist omdat de molen zich in het midden van het natuurgebied Middenloop-Zwalm bevindt. In weerwil van alle ontradende adviezen van de diverse overheden werden toch middelen ingezet tot behoud van de watermolen en zijn site.

De gerestaureerde 'Boembekemolen' moet de kwaliteitsvolle toeristische ontsluiting van het natuurreservaat mogelijk maken: halte op toeristische fiets- en wandelroutes, ontmoetingsplaats en vertrekpunt voor natuurtoerisme. Specifiek is het streven naar toegankelijkheid van het natuurreservaat voor minder validen.

Bovendien zal de 'Boembekemolen' niet alleen maalvaardig worden gerestaureerd, maar de molen zal tevens een kleine waterkrachtcentrale aandrijven die "groene" elektriciteit zal leveren aan de nabije gebouwen en aan het elektriciteitsnet.

Het resultaat is reeds in 2003 een officiële ministeriële erkenning en ondersteuning van het project wegens de ervaren originaliteit en creativiteit van het project. Initiatief en realisatie: vzw 'Boembeke'.

7. Project 'Van Hauwermeirsmolen' (Wetteren, Oost-Vlaanderen)

De initiatiefnemers geven op creatieve manier een ruimere inhoud aan het begrip cultuurtoerisme. Op speelse wijze - via verhalen, actief toneel, uitvergroting van details, workshops en de symbiose molen-natuur - wordt de aandacht van de bezoekers gevestigd op de waaier van waarden en creatieve mogelijkheden die een molen biedt. Diezelfde bezoekers worden aangezet om daarmee actief om te gaan.

Daartoe wordt op langere termijn gestreefd naar infrastructuur voor verblijven voor plattelandstoerisme in thans leegstaande bijgebouwen van de watermolen.

Initiatief en realisatie: vzw 'Van Hauwermeirsmolen'.

8. Project 'Molenbeekvallei' (Wetteren, Oost-Vlaanderen)

Streeft naar de uitbouw van natuureducatief toerisme in een te herwaarderen beekvallei.

Die beekvallei werd grotendeels gevormd door de watermolens 'Maelbroekmolen' en 'Van Hauwermeirsmolen'. Het project sluit dus volledig aan op het deelproject met die laatste naam.

Kerntaak is vooral de jeugd bewust maken van het bestaan van cultureel erfgoed, natuur en milieu en van de recreatieve mogelijkheden ervan. Dat gebeurt ondermeer dank zij een natuurleerpad voor kinderen. Tevens wordt een zorghouding bij de bezoekers nagestreefd.

Dit alles moet leiden tot de ontginning van de kwaliteitsvolle natuurtoeristische mogelijkheden van de lokale regio. Dit gaat tevens gepaard met een investering voor lange termijn in potentiële bezoekers en toeristen.

De beide deelprojecten 'Van Hauwermeirsmolen' en 'Molenbeekvallei' moeten ook de lokale middenstand, vooral de horeca, stimuleren om de bezoekers en deelnemers een gastvrij onthaal aan te bieden.

Initiatief en realisatie: Gemeente Wetteren.

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:

Wilhelmina Textieldiensten b.v., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

wilhelmina
zorg voor uw zaak

Wilhelmina Textieldiensten b.v., Postbus 200, 5700 AE Helmond,

Telefoon: 0492 598181, Fax 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Roosendaal, Hoogeveen en Woerden

- BON** Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
 - het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus is op enkele hoofdstukken na gereed. Alle overige lesstof wordt in de loop van de tijd nieuw vervaardigd en uitgegeven en zal in de loop van de tijd worden toegezonden.

De leden in opleiding dienen dit pakket bij aanmelding aan te schaffen (niet inbegrepen in de contributie!) het pakket is inclusief de "Verzamelinformatie praktisch lesmateriaal". De prijs bedraagt € 35,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen
Prijs: € 6 (inclusief porto)

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom? Waarom helt de bovenas? De tonmolen.
Prijs: € 6 (incl. porto).

Mappen voor de basiscursus
Prijs: € 9 (incl. porto).

HACCP-Rapport Hygiëncode

Te bestellen via Gildeverzendingen
Inclusief porto € 27,50
Exclusief porto € 22,50

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Exameneisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt u contact opnemen met:

Gildeverzendingen

H.P.A. (Hub) van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9
5018 EA Tilburg tel. 013-5362100
verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen
Kopie op A4-formaat.
Prijs: € 12 (incl. porto).
Te bestellen bij de Gildeverzendingen

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten
Te bestellen door overmaking van € 23 (incl. porto) op girorekening 139754 t.n.v. J. den Besten te Loenen aan De Vecht

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens
Te bestellen door overmaking van € 11,50 (incl. porto) op ABN AMRO rekening 55.44.45.050 t.n.v. G.J. Pouw te Naarden

Over molens der Fam Honig.

Door: P. Boorsma
Prijs € 8,00 (incl. porto). Te bestellen bij Gilde verzendingen

Lesbrief Poldermolen compl. Prijs € 6,00

Lesbrief Korenmolen compl. Prijs € 6,00

Lesbrief Watermolen compl. Prijs € 6,00

Deze lesbrieven omvatten, de lesbrief voor de leerlingen, een docenten handleiding en een werkblad.

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"
Prijs € 5 (incl. porto). Te bestellen bij Gildeverzendingen.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp
Prijs: € 21 (incl. porto)
Dit boek is te bestellen door overmaking op Raborekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk

Werking van de pelmolen

door: P. Havik
Prijs € 6,00 (incl. porto). Te bestellen bij Gildeverzendingen.

Strijkstickers

Gilde embleem voor op de kleding Prijs € 1.55
Te bestellen bij Gildeverzendingen

Voor bestellingen van molen artikelen bij De Hollandsche Molen kan men gebruikmaken van het E-mail adres dhm@molens.nl

© 2002 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Allerhande informatie via onze website:
www.vrijwilligemolenaars.nl

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 juni 2004

Wie kopij op diskette aanlevert, gelieve dit te doen in WP07, Word 2000 of via e-mail: redactie@vrijwilligemolenaars.nl

